This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at http://books.google.com/

HARVARD UNIVERSITY LIBRARY

Digitized by Google

1153.31

Harvard College Library

FROM THE

CONSTANTIUS FUND

Established by Professor E. A. SOPHOCLES of Harvard University for "the purchase of Greek and Latin books (the ancient classics), or of Arabic books, or of books illustrating or explaining such Greek, Latin, or Arabic books."

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Jan M. Hulákovský

ABBREVIATURÆ VOCABULORUM

Zkrácení slov,

užívaná v rukopisích a listinách zvláště latinských středního věku, pak i českých a staroslovanských, jak kyrylicí tak glagolitou psaných, anobrž i německých.

Abkürzungen von Wörtern,

wie sie vorzüglich in lateinischen Handschriften des Mittelalters vorkommen, mit beigefügten slawischen und deutschen Schriftzügen.

PRAGAE MCMXIII
iterum ediderunt
TAUSSIG & TAUSSIG.

Digitized by Google

Digitized by Google

ABBREVIATURAE
VOCABULORUM

usitatae in scripturis praecipue latinis medii aevi,
tum etiam slavicis et germanicis,
collectae,
et
ad potiorem usum archivariorum, diplomatarum, bibliothecariorum, aliorumque vetustatis indagatorum
editae
a

JOANNE M. HULÁKOVSKÝ.

Pragae.
Impressum in lithographia M. A. Vítek.
1852.

Digitized by Google

ZKRÁCENÍ
SLOV,

užívaná v rukopisích a listinách zvláště latinských středního věku, pak i českých a staroslovanských, jak kyrylicí tak glagolitou psaných, anobrž i německých, sebraná,

a

ku prospěchu diplomatů, archivarů, knihovníků a jiný milovníků písemných starožitností

vydaná

od

Jana M. Hulákovského.

V Praze.
Kamenotiskem M. A. Vítka.
1852.

Digitized by Google

Abkürzungen
von
Wörtern,

wie sie vorzüglich in lateinischen Handschriften des Mittelalters vorkommen, mit beigefügten slawischen und deutschen dergleichen Schriftzügen,

gesammelt,

und

zum Gebrauche von Diplomaten, Archivbeamten, Bibliothekaren und Archäologen

herausgegeben

von

Johann M. Hulákowský.

Prag.
Steindruck von M. A. Witek.
1852.

Digitized by Google

~~Ref 30.25.5~~
Arc 1153.31

HARVARD COLLEGE
AUG 21 1914
LIBRARY.

Constantius fund

Digitized by Google

Praefatio.

Hisce praesto opusculum, volumine quidem parvum, at multorum annorum labore congestum. Superfluum id fortasse videbitur non uni, quum exstent opera praestantissima Mabillonis, Benedictinorum e Congregatione Sti. Mauri (opus, quod et in linguam germanicam traductum et adnotatis auctum est ab Adelungio), Baringii, le Moine et Batteneyi, Gruberi, Zinkernagelii, et aliorum, de re diplomatica, itaque de Abbreviaturis quoque, plus minusve complete tractantia, imo etiam excellens Lexicon Diplomaticum J. L. Walteri, omnes fere abbreviaturas a saeculo VIII. ad XVI. usque, summa cum diligentia, ordine alphabetico, aeri incisas exponens. Attamen spero fore, ut praesens opusculum ad rem diplomaticam non nihil contribuat, et non nullis sit non ingratum. Nam istorum librorum raritas, magnum plerumque volumen et nimium pretium haud parva sunt obstacula, quo minus lectores vetustarum scripturarum eos valeant sibi comparare. Praeterea opera ista, excepto ultimo, abbreviaturas e diplomatibus tantum paucas, nullas e codicibus exhibent. Kirschii quoque (Adami Friderici) Cornu Copiae linguae latinae, etsi copiosissimam praebeat collectionem compendiorum scribendi ex autoribus romanis, imo etiam non parvum

Digitized by Google

numerum notarum juris, a Magone (Magno?) collectum, tamen nihil continet de medio aevo, et quoad praefatas notas non valde certum esse videtur. Et tamen hujusmodi abbreviaturae, cum in scriptis medii aevi copiose occurrant, quam maxime impediunt, difficilemque faciunt istorum scriptorum lectionem. Quanti ex earum non accurata notitia oriantur errores, exemplum, ut aliquod, si licet, adferam, habemus unum apud Maximilianum Millauerum, piae memoriae, qui in diplomate de consecratione ecclesiae Bohnicensi prope Pragam (vide ejus: „Die Kirche zu Bohnitz, ein Beitrag zur vaterländischen Religions- und Kirchengeschichte. Prag 1830." cum facsimili) vocem χpini male legens „Crispini" pro recto „Christini" reprobasse videtur Martyrologium, sed injuste; alterum, novissimum, apud magni alias a nobis aestimatum Venceslaum Maciejovski, qui in opere suo historico: „Pismiennictwo Polskie od najdawniejszych czasów aż do roku 1830. Tom I. (Warszawa 1851.)" inter additamenta ultimum vetussimi manuscripti polonici (cujus specimen adnexuit) locum „Iſtc libꝫ cañꝰ r̃rᵐ adcorpꝰ xͥ" legit „Iste liber canticis nostris adcorporatur" pro vero „Iste liber est Canonicorum regularium ad Corpus Christi." De abbreviaturis tandem germanicis (quatenus scio), et inter slavicas bohemicis, quamquam raro usitatis, plane nihil, de veteroslavicisque parum exstat librorum instructivorum. Ita-

Digitized by Google

quae ad diminuendas tollendasque hasce difficultates et defectus manuale hoc, ad proprium quidem usum maxima parte jam anno 1833 confectum, aptum esse putans, ad votum clarissimi dni. Venceslai Hanka, bibliothecarii Musei Bohemici, aliorumque amicorum publico usui edendum esse decrevi, simulque, ut forma vel modus abbreviationum eo certius ac verius redderetur, sumptusque editionis ac pretium libri diminueretur, totum propria manu scriptum imprimendum in lapide tradidi. Id, quod huic libello proprium est, quoque a similibus aliorum operibus praecipue differt, sunt regulae, quas in abbreviaturis praesertim latinis, congerendo eas e multis et variis codicibus aeque ac diplomatibus, observatas fuisse inveni, atque, ut superflua plurimarum abbreviationum alphabetica consignatio evitaretur, in praesentem formam redegi. Continet igitur qualibet hujus operis pars, latina scilicet, slavica et germanica (haec ultima ut minima) semper prius regulas et tum demum compendia ipsa, quae regulis comprehendi non potuerunt ob nimiam, nonnumquam irregularem aut lectu difficiliorem, qua repraesentari solent, abbreviationem. Oporteret quidem, et tironum usui forsan magis proficeret, abbreviaturas illas pari modo in parte latina, sicut in slavica (partim) et germanica factum est, ad instar originalium depingere. Quoniam vero id ob maximam

Digitized by Google

varietatem scripturae unius ejusdemque vocabuli abbreviati secundum diversas aetates et manus in diplomatibus et codicibus nec fieri posse nec necessarium esse videbatur, cum non diversarum scripturarum specimina sed solum abbreviaturas universe praebere finis hujus operis est; jamque etiam Adelungius tales abbreviaturas communibus typis imprimi, Zinkernagelius ad recentiorem scribendi modum excudi jusserat: sane etiam ego, ut eas consueta mihi manu exararem, et licitum mihi et ad informationem, qualem formam exhibeant et quomodo legenda sint, sufficiens esse putavi. Si tamen optatum fuerit, ut vero originalium charactere designentur, id, sicut et alia vota, prout potero, adimplere, manualeque hoc in nova ejus editione, si qua opus fuerit, perfectius et adauctum reddere studebo.

Denique etiam inclytae Regiae Bohemicae Societati Scientiarum pro suffulcro pecuniali, quod ad edendum hocce manuale, agnoscens ejus utilitatem, sponte sua mihi graciose suppeditare dignata est, maximas, quas debeo, grates hic denuo libenter ago.

Pragae mense Decembri 1851.

Digitized by Google

Předmluva.

Odvolávaje se na to, co jsem již v latinské před mluvě o tomto spisu vůbec pověděl, a dále o německé části jeho se zmiňuji, uznávám potřebu, také o slovanské části několiko slov promluviti.

Českých způsobů zkracování slov není sice mnoho, a však přece více než německých; a poněvadž se těchto českých neužívalo tuze často, byla neznámost jich snad příčinou, že i Jos. Jungmann zkrácené gt, místo geſt (jest), co zvláštní slovo do svého Slovníka přijal. Uplnější tedy seznámení se s českými způsoby zkracování, soudím, že každému, kdož se starými spisy českými co činiti má, co nejaký ac jen skrovný příspěvek k diplomatice české milo bude, an posud nikdož o nich ani zmínka se nedála.

U větším počtu nacházejí se zkrácená a stažená slova ve spisích písmem kyrylským a glagolitským psaných, bywši v obyčeji, zvláště v prvnějších, až do XVII. století. Poněvadž pak liturgie slovanská již za nejstarších časů v Čechách, jmenovitě v klášteře Sázavském (Sv: Prokopa), později v Praze v Emauzích, kdež to jinak za starodávna „na Slovanech" se říkalo, pěstována byla, jakož všem znatelům dějů českých známo,

Digitized by Google

a několik, ač jen málo, nám dochovaných, kyrylicí i glagolitou psaných kněh, mezi nimi též před patnáctiletím objevené Remešské, původně však Sázavo-Emauzské evangelium svědčí; a nyní duch slovanský k nemalému prospěchu literatury samé a k vzájemnému vzdělání vždy u větším oboru se prostírá: i soudím, že připojení takových kyrylských i glagolitských zkrácení nejenom ne zbytečno, anobrž pro každého jazykozpytatele a pěstovatele slovanské vzdělanosti i příjemné jest.

Podotýkám jenom ještě, že v české části jen začátečnými písmeny (siglae) naznačená slova vyňata jsou větším dílem z desk zemských; v staroslovanské pak části valný díl těch zkrácení vzat jest z rukopisu ЄВАНГЕЛІЄ, СЛОВА И ПОУЧЕНІꙖ РАЗНЫХЪ ПРЕПОДОБНЫХЪ ОТЕЦЪ (z počátku XVI. věku; v Českém Museum), pak z knížek: Первое оученіе, въ Москвѣ, ҂аψч (1790), [illegible], [illegible], ҂аψлѳ (1739), a z Dobrovského Institutiones Linguae Slavicae dialecti veteris, Vindobonae 1822; ostatek ale z jiných rukopisných zlomků i listin, pokud se mně jich k použití dostalo, a síly mé stačily, čerpáno.

V Praze ku konci Prosince 1851.

Digitized by Google

Vorrede.

Nachdem bereits in der lateinischen Vorrede das Nöthige über das vorliegende Werkchen überhaupt und über dessen slavischen Theil in der böhmischen Vorrede insbesondere gesagt worden ist, erübriget mir nur noch Weniges auch über den deutschen Theil desselben zu sagen.

Bekanntlich führen selbst deutsche Diplomatiker in ihren Werken nur lateinische Abkürzungen an. Denn von den wenigen deutschen Abkürzungen sind manche noch gebräuchlich und daher bekannt. Ob Niklas Staphorsts zum Druck vorbereitetes Werk über altdeutsche Abkürzungen, woraus Baring in seinem Clavis Diplomatica einige Beispiele aufgenommen hat, oder ein anderes Ähnliches von irgend Jemand dennoch veröffentlicht worden, ist mir unbekannt. Wenn ich daher über die deutschen Abkürzungen dennoch Einiges, desto mehr aber von den im XVI. Jahrhundert beim Geschwindschreiben üblich gewesenen und sogar noch schwerer als die Abbreviaturen zu lesenden, flüchtigen Schriftzügen, welche, so wie in England, Anlaß zur nachherigen Entwickelung der Stenografie gegeben haben mögen, hier beifüge, glaube ich auch zur deutschen Diplomatik einen, wenn auch nur den geringsten Theil beigetragen zu haben, welcher dennoch gütigst aufgenommen werden möge. Es sey nur noch bemerkt, daß die meisten dieser flüchtigen

Digitized by Google

XIV.

Schriftzüge den Conzepten des als Secretär, dann kgl. Rath bei der ehemaligen k. Kammer in Böhmen (soviel als jetzt k. Statthalterei) angestellt gewesenen Ritters Florian Gries-beck von Griesbach auf Katzerow (1535–1565) entlehnt sind.

Prag, im Dezember 1851.

I.

PARS LATINA.

Digitized by Google

XIV.

Schriftzüge der Konzepten des als Sekretär, dann kgl. Rath bei der ehemaligen k. Kammer in Böhmen (soviel als jetzt k. Statthalterei) angestellt gewesenen Ritters Florian Gries-beck von Griesbach auf Katzerhof (1535–1565) enthalten sind.

Prag, im Dezember 1851.

I.

PARS LATINA.

Digitized by Google

Digitized by Google

Regulæ.

Quomodo vocabula abbreviata legenda sint, aut ex signo abbreviationis aut ex finali syllaba vel littera superius posita colligi potest. Igitur

I. De signis.

Signorum sunt alia, quae certam, alia, quae minus certam habent denotationem.

a. *Signa certioris denotationis sunt:*

1.) ꝭ, *finale, in superiori linea, denotat* **is**:
audiſtꝭ – audistis, vidiſtꝭ – vidistis,
dotꝭ – dotis, natꝭ – natis,
dicꝭ – dicis, regꝭ – regis.

2.) ꝝ, ꝝ, *finale, in medio linearum, denotat* **rum**:
Boëmoꝝ – Boëmorum, viroꝝ – virorum.

3.) ᷑ ᷑ ᷑ ᷑, *super vocabulis, significat* **ur** *vel* **tur**:
c᷑ator – curator, teſtam᷑ – testamur,
dicit᷑ – dicitur, igit᷑ – igitur.

4.) ꝰ, *plerumque super linea, indicat* **us**:
iꝰ – jus, legimꝰ – legimus,
ſeruꝰ – servus.

5.) ꝯ ꝯ ꝯ, *initiale, intra lineas, ponitur pro* **con** *et*

Digitized by Google

nonnumquam etiam pro **cun**, **cum**, *imo et pro* **co**.

ꝯuent⁹ — conventus. *ꝯsilio — consilio*,

diꝯt — dicunt. *naſc²ᵗ — nascuntur*,

ſeqd⁹ — secundus, *ꝯgnicco — congnitio*.

6) ꝫ ꝫ, *finale, in medio linearum, designat* **m**, **et**, **que**, *et litterae* **b** *affixum etiam* **us**:

donu; — donum, *dec; — decet*,

uſq; — usque. *viribꝫ — viribus*.

b. *Signa minus determinatæ denotationis*.

1) ʼ ʻ ^, *super linea, substituit*

e:	*d' — deo*.	*abſns — absens*.
	r̃x — rerum.	*iubmuſ — jubemus*.
i:	*porcȯ — porcio*.	*ꝯdicȯ — conditio*.
r:	*ĉit — erit*.	*odoĭs — odoris*.
er:	*t̉ra — terra*.	*libĭ — liberi*.
re:	*ĉditor — creditor*.	*diſcẗ⁹ — discretus*.
ri:	*t̉buie — tribuere*.	*t̉a — tria*.
ir:	*c̃ca — circa*.	*ſmam⁹ — firmamus*.
ro:	*c̃ona — corona*.	

Nota. *Nonnumquam hoc signum parum differt a sequenti, aut potius cum eo commutatur, in codicibus manuscriptis*.

2) ‒ ⁓ ˜ ⌣, *supra vocabulum, signum usitatis*.

Digitized by Google

simum, et quidem pro

m : *cũ = cum, tũ – tum, dãpnũ – dampnum,*
n : *nõ = non, ĩ – in, ãĩa = anima.*
nõie – nomine, lũie – lumine.
mn : *õia = omnia, õio = omnino.*
ni : *fĩs, fĩs = finis, opĩo = opinio,*
mĩſt' – minister, vel ministri.
i : *religõ – religio, nocõez = notionem.*
ne : *rogacõm – rogationem, laudacõs – laudationes.*
en : *mſis = mensis, lum̃ – lumen.*
um : *loc̃ – locum, feſt = festum.*
un : *hc̃ = hunc, tc̃ – tunc, nc̃ = nunc,*
ſt̃ – sunt, mdi – mundi.
Sic etiam in verbis finale:
bt̃ – bunt,
rt̃ – runt.
it : *dic̃ – dicit, ag̃ – agit, er̃ – erit.*
s : *ipẽ – ipse, caib3 = casibus.*
iv : *actã – activa, captoꝝ – captivorum.*
vi : *dĩne – divine, diĉas – divitias,*
cĩtas = civitas.
ati : *r̃o = ratio, or̃o – oratio, donõ – donatio.*
iti : *ꝯdõ – conditio, petõnẽ – petitionem.*
uti : *ſolõ – solutio*
oti ꝛc. : *negõ = negotio, ꝛc.*

Digitized by Google

pro -a-t: ꝑcum = factum, pc̄a = pacta.
e-t: elc̄i = electi, r̄corib₃ = rectoribus.
i-t: dc̄o = dicto, relc̄e = relicte.

3.) ˜ ~ ⌒, supra lineam, usitatur pro

ma: ar̃ = arma, for̃ = forma,
ultĩ = ultima.

na: bõ = bona, affigtō̃ = assignationem

ra: hõ = hora, integ̃ = integra,
ꝯt̃ = contra, ẽt = erat.

ca: lor̃e = locare, võtur = vocatur.

ga: nẽt = negat, lẽtᵐ = legatum.

ta: iux̃ = juxta, nõ = nota, mor̃lis = mortalis.

va: octã = octava.

tia: p̄stañ = prestantia, letĩ = letitia.

ria: hystõ = hystoria.

a: mẽ = mea, m̃lᵐ = malum.

Universim, ubicumque hoc signum occurrit, semper indicat syllabam aliquam in **a** exeuntem.
In aliquibus exemplaribus tamen etiam pro **r** aut **er** hoc signum positum invenitur, v. g.
fũit = fuerit, ṽo = vero.

Qualem denotationem habeant signa, literis **b**, **d**, **l**, **p**, **q**, **ſ** (**s**) injuncta, vide has literas inferius in conpendiis.

II.

Ubi nullum signum, ibi denotatio abbreviationis e litera vel syllaba, superius linea posita, cognosci potest. De hoc regulae speciales:

a. Jam in radice vocabulorum.

1.) Vocalem **e, o, u** superius positam praecedit **r** aut **n**, vocalem autem **i** imo etiam sequitur **r**, e.g.

gͤmio = gremio, ītegͤ = integre,
c̄dite = credite, magͤ = magne
agͦsce = agnoscere, pigͦre = pignore.
p̄dens = prudens, ꝯgū = congruum,
c̄cis = crucis, f̄ctus = fructus.
p̄ma = prima, sc̄pta = scripta.
magͥficen̄ = magnificentia, digͥtas = dignitas.
v̄gis = virginis, v̄tus = virtus.

2.) Ita etiam praecedit plerumque **e**, quando **c**, et plerumque **i**, quando **t** superius positum est

nͨ = nec, respͨtu = respectu.
sͨ = sic, v̄toia = victoria.
sͭ = sit, exͭ = exit, fuͭ = fuit,
ꝯmͭtē = committere

b. In syllabis formalibus.

Solet hic praecipue opprimi **m, n, ni, r, ri, ci, d,**

di, **t**, **ti**, **ta**, **vi**, *etiamsi non sint syllabae formales. Opprimitur nonnumquam* **u** *ante* **m**, **d**. *Specialiter:*

1.) *In* **substantivis** *exeuntibus in* **us** *et* **um**, *et simili modo in adjectivis trium terminationum, tandem in substantivis exeuntibus in* **tia**, **tio**, **adio**, **itio**, **utio**, **tas**, **tudo** *et* **tus**, *quae in genitivo* **utis** *habent, tantum finalis litera vel syllaba denotationem indicat per omnes casus utriusque numeri. Exempla:*

refugi^m^ – refugium

do^9^ = domus, g̃^9^ – gradus, mõ = modo.

reǵ – regni,	*dig^or^ = dignior,*
v^m^ = unum,	*cast^m^ = castrum,*
ca^m^ = casum,	*to^m^ = totum,*
ac^a^ = acta,	*r̃me^m^ = remedium,*
hospi^m^ – hospitium,	*offi^a^ – officia,*
iusti^a^ = justitia,	*instan^e^ – instantiae.*
ac^o^ = actio,	*p̄sūpm – presumptione,*
appl^o^ = appellatio,	*dubi^ne^ – dubitatione,*
cog̊m = cognitionem,	*diff^o^ = diffinitio.*
r̃sol^o^ = resolutio.	*signes = signationem,*
volũ^s^ = voluntas,	*huã^tẽ^ = humanitatem,*
ca^tas^ = caritas	*capa^tẽ^ – capacitatem,*
sole^tẽ^ = solemnitatem,	*festi^tẽ^ = festivitatem,*
ṽi^tes^ = veritates,	*vt^b^ = virtutibus,*

fortitu̇ – fortitudo, ɔsuet.ne = consuetudine,
or.ne – ordine.

Nota 1. Attamen satis distinctus est numerus pluralis a singulari, aeque in **s** terminanti, tam in substantivis quam participiis; e.g.:

vtu^s – virtutes, vtilitas – utilitates.
difc̄es – discentes, audie̅s = audientes.

Nota 2. In substantivis, exeuntibus in **mentum**, dicsa est syllaba **men**; ut:

fūda^te – fundament, s̄ac^ntū – sacramentum,
testa^t – testamentum, iūa^t. – juramenta.

2.) In **adjectivis** terminatio **bilis** per omnes casus tantum finali litera indicatur:

uȧia^t – variabilis, mu̅^t – mutabilis,
mo^li – mobili, augmta^b; = augmentabilibus.

3.) Simili modo **adverbia** exeuntia in **liter** tantū litera **r** indicantur:

a^r. = aliter, rȧ^r. – realiter,
for^r. – formaliter, actū^r – actualiter.

Imo hoc **r** etiam **biliter** denotat:

pba^r. – probabiliter, īfalli^r. – infallibiliter.

4.) In **verbis** praesens, futurum et imperativus haud multam praebet difficultatem:

debe^9 – debemus, agi^9 – agimus,

Digitized by Google

dici^{r} = dicitur, loq^{r} = loquimur,
dab^{t} = dabit, gau^{te} = gaudete,
lau^{te} = laudate, cōfitē = confitemini.

ut (-iunt) indicat tertiam personam pluralem praesentis et praeteriti activi:
fa^{ut} = faciunt, ve^{ut} = veniunt,
r̄ſpi^{ut} = respiciunt, cōſue^{ut} = consueverunt.

n̄r (untur) indicat tertiam personam pluralem praesentis passivi:
po^{nr} = ponuntur, diſtig^{nr} = distinguuntur.

b^{r} (bitur) indicat tertiam personam singularem futuri passivi:
hūliab^{r} = humiliabitur, exaltab^{r} = exaltabitur.

Nota. Vide etiam **l̄r** et **t^{r}** inferius in compendiis.

Difficilius est distinctu imperfectum a perfecto modi activi; at ulterius tamen crebrius usitatum.
q̄re^{tis} = quaerebatis, ve^{t} = venit,
nega^{t} = negavit, mōſtra^{t} = monstravit,
ꝯg^{t} = cognovit, cāta^{nt} = cantaverunt.

5.) In **participiis** et **gerundiis** verborum praecipue elidi solet syllaba **an** et **en**, nonnumquam cum praecedenti litera aut syllaba jam facile comprehensibili:
me^{s} = medians, ſapi^{s} = sapiens,
p̄ce^{tē} = praecedentem, ſci^{b} = scientibus,

Digitized by Google

cōt.^{te} = continente,	effi.^{em} = efficientem,
ve.^{te} = veniente,	sci∂ = sciendum,
no∂ = notandum,	sig.^{du} = signandum,
ne^{d}. = negando,	vi∂ = videndum,
fa.^{du} = faciendum,	mo∂ = movendum,
ōndd' = ostendendum,	repu.^{da} = reputanda.

Necesse est etiam scire, **numeralia** arabica olim, et quidem usque ad XVI. saeculum, aliam formam habuisse, et numeros romanos, excepto mille, parvis literis designatos fuisse. Itaque:

o		erat	0.	
1	aut j		1 vel	I.
7	ij		2	II.
3	iij		3	III.
2	iiij vel iv		4	IV.
4	v		5	V.
6	vj		6	VI.
Λ	vij		7	VII.
8	viij		8	VIII.
9	viiij v. ix		9	IX.
10	x, x v. x		10	X.
40	l		50	L.
	f		½,	
	ij		1½,	

Digitized by Google

xo erat 4x.

Ordinalia quoque tantum ultima litera indicantur:

x̃l = quadragesima, t̃, 3ª = tertia,
4ª = quarta, p̃ = prima,
p° = primo, pᵐ = primum,
viijª = octava, viij° = octavo, et sic porro.

Ad designandam qualitatem et modum:

duˣ aut dˣ = duplex, duᶜᵐ = duplicem,
tˣ. 3ˣ = triplex, tᶜᵐ = triplicem,
4ˣ = quadruplex, 4ᶜⁱ = quadruplici,
dʳ = dupliciter, 3ʳ = tripliciter,
4ʳ = quadrupliciter, e.s.p.
qᵒ = quomodo, pᵒ = primomodo,
vᵒ = unomodo, 2ᵒ = secundo modo,
aᵒ = aliomodo. 3ᵒ = tertio modo,
nᵒ = nullo modo, e.s.p.

Adnotationes.

1.) Quod hic sub II. b. de literis aut syllabis superius positis dictum est, valet magna parte etiam tum, quum non superius sed penes positae sunt, quod praecipue in exemplaribus diligentius scriptis occurrit.

2.) Nonnumquam duae litterae sibi simul

Digitized by Google

conjunctae inveniuntur, ut:

d'ere = debere, ꝓitas = probitas,
exꝓre = exprobrare, q' = quid,
ꝓa = propria.

3.) Non parvam quandoque difficultatem efficiunt literae **i, n, u, m**, quae, quum junctae continuo et eodem modo scriptae sunt, et **i** non punctatum est, haud facile distingui possunt; quod etiam de literis **v, b**, et de **e, c, t** valet, quum sibi sunt similes.

4.) Alia difficultas est, quod etiam signa non semper in recto loco posita sint.

In his et in omnibus aliis casibus, ubi speciales contractiones hic non tactae sunt, eaedem jam ex contextu intelligi possunt.

Caeterum patet ex simplicibus compendiis, quomodo composita aut vocabula prolongata aut in casibus obliquis sint legenda.

Si ergo q' = quid, erit qq' = quidquid,
p.ª = prima, : ꝓria = primaria,
7ª = septima, : 7ⁿᵃ, 7ᵃ = septimana,
nã = natura, : nẽ = naturae,
fr̃ = frater, : fres = fratres,
f̃rum = fratrum, etc.

Digitized by Google

Signa, vocabula denotantia.

= *i. e. esse.*

⁊, 7, ꝛ, 2, 3 } = *et.*

3̄, 2̄, 2', 2ˢ } = *etiam.*

ꝥ = *et tunc.*

ꝛ̃, ꝛc, ꝛ̃c, x̃ } = *et caetera.*

ȝ̇, ȝ } = *est.*

2ᵐ = *secundum.*

ø = *obiit et praesens.*

øˢ = *praesens.*

Nota. *Quod signum ø praesens denotet, elucet e sequenti propositione:*

ome ø ē sēp finꝰ p̄tīti et īciū futī. i. e. omne praesens est semper finis praeteriti et initium futuri.

Compendia.

A.

ȧ, ɑ̇ } = aut et autem.

ā = autem.

ã, aᷓ } = alia.

a⁹ = alius.

a̓ = aliud.

aᵅᵃ = aliqua.

aⁱˢ = aliquis.

aⁿ = aliquando.

aᵒᵃ = altiora.

aˢ = antecedens.

ȧas = alias.

abᵗᵉ = absolute.

abᵛᵃ = abstractiva.

ȧbi = alibi.

abstīa, abstiᵃ } = abstinentia.

accātor = accusator.

acciʳ = accipitur.

acciᵈᵒ = accipiendo.

acciᵗ = accipit.

acciˢ = accidens et accipiens.

accñ̃ = accidentia.

accn̄s = accidens.

accō = accessio.

acqʳ = acquiritur.

acqᵇˡ = acquisibilis.

acūl = actualis.

adᵒ = adeo.

adᵈ, ȧd } = aliquid.

ȧd = aliquod.

affᵛᵐ = affirmativum.

aī = animi.

āl = Albertus.

āt = alias.

āt, al' } = animal

at, allā } = alleluja.

allē = allegatio.

Digitized by Google

atn = aliquando.
atš = alias.
ām̃ = aliquam.
ām = aliquem
ān = ante.
añ } = antiphona.
añ^{na}. }
an⁹ = annus et angelus.
an^{4} = angelorum.
an^{b} = angelis.
ancciaȧe = annunciare.
anš = antecedens.
anti^{te} = a nativitate.
anẍ^{c} = Antichristus.
aõ = actio.
ap' = aput i.e. apud.
ap⁹ = apostolus.
ap^{ca} = apostolica.
ap^{l} = aprilis.
ap^{ne} = aptitudine et appellatione.
āpli^{ri} = amplificari.
aptica = apostolica.
apls = apostolus.
apo^{ce} = apostolice.

app; = apparet.
app^{ne} = appellatione.
app^{tu} = appellatum.
āqs = aliquis.
ar^{lo} = articulus.
arē^{lis} = Aristotelis.
ar^{m}. = argumentum.
ar^{o} = arguo.
ar^{ti} = argumenti.
arēpus = archiepiscopus.
āſ = aliquis.
aſſ^{m} = aſſumptum.
aſſor = aſſessor.
at' = autem.
at; = attinet.
atm̄ = attamen.
attri^{r} = attribuitur.
aū = autem.
au^{te}. }
aūc^{te}. } = auctoritate.
aucte }
aug⁹ = Augustus.

Digitized by Google

B.

b' } = bis finale et ub: plēb' = plebis, nob = nobis, sb' = sub, dbiū = dubium.

bē = beate.

beª = beneficia.

bi = beati.

ben = benedictionem.

bn = bene.

bnfiū = beneficium.

bo · p⁹ } = bonorum possessio.
boꝝ p⁹

bo · fi · = bona fides, -ei &c. (per omnes casus).

bs = beatus.

btā = beata.

C.

ć = cui.

c̄ = cum.

cª = causa.

cᵐ = centum et capitulum.

cʳ = cur et currit.

c⁹ = cujus.

c; = cadit.

cā = causa.

c͡ā = causam.

caᵗ = capitalis.

caᵐ = capitulum.

caē = causæ.

caꝭ = causis.

canᶜ = canonici.

canᵗᵘˢ = canonicatus.

cathice = catholice.

c̃c = circa et contra.

ċcuʳᵐ = circularem.

ceꝝ = coelorum.

ceᵗ = cedit.

ceʳ = ceditur.

ciᵗᵗ = civitatis.

cla } = clausula.
clā

ċoª = corona.

coi = communi

comˢ } = comes.
com̃

con̄ } = contra.
ↄ̃

9̃ = consequentia.

9^{a} = consequentia.

9do = concedo.

ɔ^{o} = commemoratio et conclusio.

ɔ^{s} = conveniens et consequens.

ɔ^{t} = convenit.

ɔ^{t} = contra.

ɔ^{ti} = continenti.

ɔ^{to} = concreto.

ɔ^{t9} = contentus et conventus.

ɔ̉cari = communicari.

ɔcto = conclusio.

ɔcupĩa = concupiscentia.

ɔdã = cujusdam.

ɔ̃dcõ = contradictoria.

ɔ́eñ } = convenientia.
ɔ́eñ^{a} }

ɔ́ens = conveniens.

ɔfs } = confessoris.
ɔfess }

ɔfõ = confessio.

ɔg^{do} = cognoscendo.

ɔīo; = communionem.

ɔ̉iter } = communiter.
ɔ̄ir }

ɔm̄^{or} = commentatoris.

ɔm̄care = commentare et communicare.

ɔmé } = commemoratio.
ɔm^{o} }

ɔ̃n }
ɔn̄a } = consequentia.
ɔn̄a }

ɔn̄r = consequuntur.

ɔn̄s = consequens.

ɔ^{s}nt = conveniunt.

ɔ^{s}re = convenire.

ɔ́uem = communem.

ɔ̄ui = communi.

ɔp^{le} = comprehensibile.

ɔfi^{di} = considerandi.

ɔfidd' = considerandum.

ɔfti^{2} = constituitur.

ɔfti^{o} } = constitutio.
ɔftõ }

ɔt̄i } = continua.
ɔt̄ia }

ɔti^{a} = contingentia.

Digitized by Google

ꝯti^{b} = contingentibus.

ꝯti^{e} / ꝯtīe } = continue.

ꝯti^{re} = contingere.

ꝯtus = contentus.

corr = coram.

cor̃ = corpora.

cor^{t} = corporalis.

cor^{o} / coꝝ^{o} } = corrumptio.

ꝯpa = corpora.

c^{o}usia = controversia.

D.

d. = dicit et diceret.

d. = duo (per omnes casus).

d' = de et dum finale.

ꝺ = dum, dem finale.

ꝺ = dum, dem, dis fin:

ꝺ^{a} = differentia.

ꝺ^{uf} = discipulis.

ꝺ' = dici.

ꝺ^{o} = dico et dictio

d^{r} = dicitur.

ꝺ = dicens.

ꝺ^{t} = dicit.

ꝺ^{ca} = distincta.

ꝺ; = debet.

dd' = David.

dd / ddm } = dicendum.

de^{e} = de se.

de^{ro} = demonstro.

dē^{9} = debemus.

dē^{tis} = debetis.

decla^{r} = declaratur.

declo = declaro.

demr̄acio = demonstratio.

dem̃t^{r} = demonstratur.

den; = denique.

dēre = demonstrare.

desol = desoluti.

dēta = demonstrata.

dy^{li} = diaboli.

di^{le} = divisibile.

di^{r} / did^{r} } = dividitur.

die = divinae.

dif^{tas} = difficultas.

diffā = differentia.

Digitized by Google

diffr̃a = differentia.
dine = divinae.
dio = divisio.
dioc / dioc̄ } = diocesis.
dis = divinis.
dist° = distinctio.
ditte = dimitte.
dm̄ = deum.
dn^s = dicens.
dnd' = dicendum.
dñ^t = descendit.
dñde = descendere.
dnd; = descendet.
dnr = dicuntur.
dns = dominus et dicens.
dnt = dicunt et debent.
dō = deo.
dõ = domina et dominica (dies).
do^ca = dominica.
do⁹ = domus et dominus.
doc̃ = doctrina.
d'oca / d'oca } = dominica.

doĩc = dominica.
dom' = dominium.
dr = dicitur.
dr̃a / dr̄' } = differentia.
dr̄e = dicere et differentia.
dr̄nt' = differenter.
dr̄t = differt.
d's = deus.
du^m = dubium.
du° = dubio et dubito.
dũ° / dũo / dub° / dub̄o } = dubitatio.

E.

ē = est.
e^e = esse.
é = enim.
e° = ego.
e⁹ = ejus.
e^t = erit et esset.
e^nt = erunt.
e^t⁹ = eternus (aeternus).

Digitized by Google

ebdō = ebdomada (hebd.)
ec^{t} = eciam.
ec^{cis} = ecclesiasticis.
ec^{is} = ecclesiis.
ecc^{a}, ec̄ca, eccīa, eccla, ecclīa = ecclesia.
eō = e converso.
ēe = esse.
ẽe = essentia.
ēu = enim.
elā, eta = eleemosyna et elementa.
ẽl, ẽlis = aequalis.
elm = elementum.
ẽlnc̄ = elementis.
ep̃, epā = epistola.
epāle = episcopale.
epātū = episcopatum.
epc̄ = episcopus.
epī = episcopi.

epy^{am} = epiphaniam.
eplā = epistola.
epš = episcopus.
Ern̄ = Ernestus.
et^{c} = et tunc.
eui^{a} = euidentia.
euk^{am} = eucharistiam.
ew^{m}, ewn̄ = evangelium.
ewn̄^{ta} = evangelista.
ex̃ = extra.
ex̄^{m} = extremum.
ex^{m} = exemplum.
ex^{lo} = exemplo.
ex^{ne} = exceptione.
ex^{tis} = exceptis.
exā = exempla.
excōis = excommunicationis.
exm̄ = exemplum.
exn̄s = existens.
exn̄siua = extensiva.
extn̄^{9} = extrinsecus.
ēx = etiam (ab a. 1194.).

Digitized by Google

F.

f̃ = feria.
fm = falsum.
ftas = falsitas.
f. } = firmatur.
fr̃ }
fa9 = facinus.
fallá = fallacia.
fc̃ } = facta.
fcā }
fcm = factum.
fe: re: = felicis recordationis.
fí = fieri.
fin = finitum.
fi9 = filius.
fil'f' = filius familias.
flm = falsum.
fl's = falsus.
fōi = formari.
fr̄ = frater.
fr̄ = fiunt.
fu't = fuisset.

G.

g̃ = gratia et genera.
ga = erga; gratia et genera.
ĝ = gratiam.
ǵ = igitur.
g° = ergo
g9 = genus.
gé = generatio.
ǵǵ = Gregorius.
glá = gloria.
glâ = glossa.
gña = genera.
gño = generatio.
gn̄s = genus.
gr̄a = gratia.

H.

h́ = hoc.
h' } = haec et hic.
h̄ }
h̃ }
h̃ = hac.
ha = habetur.

h^{9} = hujus.

h^{9di}, $h\dot{i}^{9}$ } = hujusmodi.

h^{c} = hoc, rarius haec, hic, huc.

h^{o} = hoc et homo.

h; = habet.

$h;^{a9}$ = habeamus.

hānt = habeant.

hēnt = habent.

hītāe = habitare.

hītus = habitus.

hmōd = hujusmodi.

hn̄r = habentur.

hn̄s = habens.

h̄nt = habent.

ho^{e} = hodie.

hod^{m} = hodiernum.

hō = homo.

$ho^{e;}$, ho^{m} } = hominem.

ho^{s} = homines.

hōi = homini.

hōim = hominum.

hōm = hominem.

hom̄ = hominum.

hōn = honorabilis.

hōr = honor.

hōs = homines.

hr̄ = habetur.

hr̃e = habere.

hr̃s = heres.

hr̃ti = hortati.

hт̄ = habet.

huīt = habuit.

hu^{di} = hujusmodi.

J.

i. = i.e. (id est).

i^{i} = ibi.

i^{2} = igitur.

ĩ = ita.

j̃ = infra.

j̃ = una.

i^{a} = illa.

i^{c} = Ihesus.

i^{d} = illud.

i^{m} = illum.

i^{ta} = ista.

i^{v} = Ihesu.

Digitized by Google

ic^a = jejunia.
igño = ignorantia.
Ihc xc = Ihesus Christus.
ihu xpi = Ihesu Christi.
impli = imperiali.
Impp
impr
impr
Ipr } = imperator.
in = inde.
in^to = indyto.
Inic = inimicis.
instru = instrumentum.
int^d = intelligendum.
int^re = intelligere.
int^us
inte^us
inte^9 } = intellectus.
inte^r = intelligitur.
intllnr = intelliguntur.
io = ideo.
iohs = Johannes.
ip = ipsa.
ip
ip^m } = ipsum.

ipm = ipsum.
irlm = Ierusalem.
is^a = ista.
istra = instrumenta.
ifts = infrascriptus.
It = item.
itlat = intelligat.
itlct = intellectus.
itlli = intelligi.
itllo = intellectio.
itllr = intelligitur.
itll9 = intellectus.
Itm = item et iterum.
itn^cu = intrinsecum.
iurd' = jurisdictio (per omnes casus).
iuj = jusjurandum (p.o.c.).
Iustic = justiciarius.

K.

kl'
klas
klnas } = kalendas.
klo = kalendario.

Digitized by Google

klś = kalendas.
kmam = karissimam.
kmi = karissimi.
krime = karissime.
krm, krm̃ } = karissimum.

L.

l', ł } = el, il, ul, raro al, lis finale, et vel: ul' = vel, utlé = utile, siml' = simul, singl' = singulis, tlis = talis.
lz = libet et licet finale.
lco = lectio.
lcura = lectura.
le = legitur.
li = linea et libera.
lie = libere et lineae.
lio = libero et libro.
lime = legitime.
lna = licentia.
lis ɔ^{ta} = lis contestata.
lo = loquitur.
lr, lr = liter finale.

lr, lra } = litera.
lre = literae.
ltimam = legitimam.
lu^{n} = lumen.

M.

m' = mihi.
m̃, m^{a} } = materia.
m^{e} = materiae.
m̃^{m} = monstratum.
m^{o} = modo.
m^{r} = magister.
mã = Maria.
ma; = manet.
ma^{r} = major.
mag^{ci} = magnifici.
magtum = magistratum.
ma^{m}, mai^{tũ} } = manifestum.
man^{to} = mandato.
me^{a} = media.
me^{le} = memoriale.
me^{te} = mediate.

Digitized by Google

mḡ = magis.
mḡr = magister.
m̃ḡt = magnificat.
mī = modi.
mīa = misericordia.
mīcordit' = misericorditer.
mīe = minime et misericordiae.
mlr' = mulier.
m'm } = matrimonium.
m'm' } = matrimonium.
m°m } = matrimonium.
mo^v = movetur.
m̃õ = mobilia.
mō = modo.
mon̄ } = monasterium.
m̃on̄^m } = monasterium.
mr̄ = mater et misericorditer.
mr̃ = martyr (p. o. c.).
m̃r̃i^m } = martyrium.
mr̃m } = martyrium.
mrtōm = matrimonium.
mṡ = meus.

N.

n = nam.
n. = nempe.
n̄ = non.
ń = nisi.
ñ = natura et nostra.
n; = neque.
n^a = natura, nostra et nulla.
n^l = nihil.
n^m = nullum.
n^n = nomen.
n° = nostro.
n^9 = nullus.
nã = natura.
nb' = nobis.
ncc' = necessario.
ncc̃ia = necessaria.
ncc̃is } = necessitas.
nc̃citas } = necessitas.
nc̃crio = necessario.
nc̄d' = nunc dimittis.
ne^v = negatur.
ne° = nego et negatio.

Digitized by Google

ne^ne = negatione.
necca = necessaria.
necce = necesse.
negta = negligentia.
negm = negotium.
negm g = negotium gerendum.
nei = nemini.
nichomi9 = nichilominus.
no^a = notitia.
no^t9 = nihilominus.
no^or = nobilior.
noe = nomine.
noi = nomina.
nor = numerorum.
not = notarius (p.o.c.).
nots = notarius.
nr = noster.
nr = nostra.
nro = nostro.
nti^s = nativitatis.
ntem = nativitatem.
nus = numerus.
nuata p^a = numerata pecunia.

O.

o = omnia.
o; = oportet.
oz = omnem.
o^e = omne.
o^m = oppositum.
o^t = ostendit.
o^ta = opposita.
ob^r = obicitur (objicitur).
ob^o = objectio.
ob^t = obtinuit.
ob^to = obtento.
obedia } = obedientia.
obia }
obto = oblivio.
obm = objectum.
obo = objectio.
occens = occidens.
occo = occasio.
oct; = octava.
offm = officium.
oi = omnia.
oip^s } = omnipotens.
oipc }

Digitized by Google

ōis = orationis.
om̃ = omelia (homilia).
ōm = omnem.
om̄ = omnium.
omp̃s = omnipotens.
omſ = omnes.
ondē = ostendere.
op[t] = oportet.
op̄p̄ = opposita.
op̄s = omnipotens.
orō = oratio.
ōs = omnes.

persona.
p[ce] = publice.
p[la] = pupilla.
p[r] = pliciter finale.
p[t] = potest.
p[to] = posito.
p; = patet.
ṕ; = pridem.
p9 = partibus.
p9t = post.
pā[o] = passio.
pacīa = pacientia.
pbr̄ = presbyter.
pc̄m = pactum.

P.

ꝑ, ꝑ = per, rarius par, por: pc[m] } = peccatum.
ꝑsona, persona, oꝑa = pc̄cm }
opera, ꝑs = pars, p̊cō = portio.
temꝑa = tempora. pecl̄m = peculium.

ꝓ, ꝓ, ꝓ = pro: ꝓpt = propter. ꝓ̂ } = persona.
p̄, p̃ = pre, prae: ꝓ[a] }
p̄cab; = precibus. ꝑ[a;] = personam.
p̄miū = praemium ꝑ[e] = personae et per se.
p̃ = ponitur. ꝑ[o] = porro.
p[9] = post. ꝑent[s] = parentes.
p[a] = prima, publica et ꝓp = propter.

Digitized by Google

ꝑm = perpetuum.
p̍s = personis.
ꝑ^{a}s = personas.
ꝑt^{9} = personatus.
ꝑti^{b3} = pertinentibus.
ꝑti^{r} = particularis.
phi = philosophi.
phia = philosophia
ph's = philosophus.
phy^{t} = physicalis.
pi^{i} = priori.
p̊ia = poenitentia.
plá = planeta.
plā = plura.
plbus = plebanus.
plies = pluries.
plimū = plurimum.
plmʒ = plerumque.
plr = pliciter finale.
p̃m = principium.
p̃ñ = principia.
p̃ñ^{m} } = principium.
pn^{m} }
pn^{le} = principale.
p̌n^{s} = princeps.

pn̄ia = poenitentia.
pn̄cia = praesentia.
pn̄s = praesens.
pn̄t = possunt.
pn̄tāti = praesentanti.
po^{9} = potius.
pō = positio.
p̃õ = posita et potentia.
po^{a} = potentia.
po^{it} = ponit et possit.
po^{le} = possibile.
po^{m} = positum.
po^{nt} = possunt et ponunt.
po^{r} = ponitur.
po^{t} = ponit et possit.
po^{ta} = posita.
po; } = potest.
pō; }
poñ = potentia.
p̊one = possessionem.
pot̄ = potest.
poſſʒō = possessio.
pp̃ } = papa.
pp^{a} }
pp^{9} = populus.

pp^lo: = populo.
pplm = populum.
p̄^2 = ponatur.
p̄^a = praesentia.
p̄^u = praesentium.
p^ta = praedicta.
p^tis = praefatis.
p^to = praecepto.
pcēt = praecedat.
pcim^9 = praecipimus.
p̄p = propter.
p̄p̄o = praeposito.
p̄ps / p̄ptus } = praepositus.
psor = praesentator.
psorm = praesentatorem.
prāre = parare, praestare.
pre^da = praebenda.
p^m = proprium.
p^o = probo et probatio.
p̃ = probatio.
p̃^2 = probatur.
p̃cō = probatio.
pcūr = procurator.
pcur^o = procuratorio (nomine).

p̄o = proprio.
p̃p / ppea } = propterea.
ppha = propheta.
ppntes = proponentes.
pt = probat.
pt^s = protestatus.
pu^m = proverbium.
pro^tus = probatus.
prtus = protestatus.
p̄s = potens.
p̃s = psalmus.
p^os = psalmos.
pso = possessio:
pt / pt^9 } = post.
p̄t = potest et post.
p̄to = praeterito.
pu^cani / pu^ni } = publicani.
pu^lis = pupillis.

Digitized by Google

Q.

Q = quod.
q· = quasi.
q́ = qui.
q̄ = que, quae.
q̃ = qua, quan.
qª = qua.
qº = quo et questio.
q⁹ = quatenus.
q'⁹ = quibus.
qз = que finale.
ꝗ = quod.
ꝗ́ = quid.
ꝗ̃ = quam.
ꝗ = qui.
q́ = quid.
q̄ } = quam.
q̃ }
ꝗᵗ = quemlibet.
q } = quidem.
q̄ }
q̃ad' = quemadmodum.
qᵐ = quantum.
qⁿ = quando.

qº: = quo et quoniam.
qº; = quoque.
qᵒⁿˢ = quotiens (quoties).
q² } = queritur, quæritur.
q̃² }
q² = quia.
q̃² = quare.
qd' } = quod.
qd }
q̃i = quasi.
q̄m = quoniam.
q̃m = quam et quantum.
q̄n = quando.
qⁱn = quin.
q̄o = quaestio.
q̄r = queritur, quæritur.
q̃te⁹ }
q̄tus } = quatenus.
quat̄s }
quēad'm = quemadmodum.
quō = quoniam, quomodo et quaestio.
quōes = quaestiones.

R.

r̄ = iter finale.
r̃ = itur, etur finale.
r̃, rᵃ = regula.
rⁿ = regimen.
Rº = relatio et recognitio.
rˢ = responditur, requiritur.
rᵗ = recognovit.
Rᵗᵃ = registrata.
Rᵗᵒ = rescripto.
rᵛ = respectu.
rᵛᵃ = respectiva et relativa.
rẜcia = reverentia.
Rdit = respondit.
re˜ = requiritur.
reᵐ = remedium.
reʳ = relator.
reſtō = restitutio.
rſʳ = refertur.
rgt = regnavit.
rtem = relationem.
r̄to = relatio.
Rnº = respondeo.
rn˜ = responditur.
r̄ndere = respondere.
Rn̊ne = responsione.
rn̄ſo = responso.
r̄o = ratio.
r̃olis = rationalis.
Rp. = rescripta.
r̄r = rerum.
rr̊ = resurrectio.
rſtō = restitutio.
Rſu = responsum.
Rta = rescripta.

S.

ſ. = scilicet et sanctus.
ſ.l.r.d. = super lucro et damno.
ſſ. = spiritus sanctus (p.o.c.).
S.V. = Serenitas Vestra.
s.v. = salva venia.
ſ̄, ŝ = sunt.
s̃ = supra.
ś = sibi.

Digitized by Google

ſ. = sed.
ſ^r = similiter.
ſt. = sicut.
ſ; = sed.
ſ = secundum et sexagena (p. o. c).
ſ = ser aut sur in medio, sis in fine:
ſuus = servus, p̄ſtī = praesertim; mſa = mensura, uſa = usura, h'eſ = haeresis, p̄iſſ = praemissis.
ſ^as = sexagenas.
ſa = secunda.
ſm = secundum.
ſabbō = sabbatho.
ſac̄^li = sacramentali.
ſac^s = sacerdos.
ſacrā = sacramenta.
ſacrā^r = sacramentaliter.
ſal^r = salvatoris.
ſate, ſatem = salutem
ſan^e = sanguinem.

ſapīa = sapientia.
ſba = substantia.
ſbm = subjectum.
ſbo = subjecto.
ſcʒ = scilicet.
ſcā = sancta.
ſcdm = secundum.
ſcī, ſci^a, ſcīa, ſcia = scientia.
ſcīmuſ = sancimus.
ſcīo = sanctio.
ſclm = saeculum.
ſcs = sanctus.
ſe^r = sequitur.
ſē^9 ʒ^ta = senatus consulti.
ſen^t = sensibilis.
ſeptiā, ſeptīa = septimana.
ſex̄ = sexagena.
ſex̄as = sexagenas.
ſi^r = similiter.
ſi^t, ſic^t = sicut.

ſic̄ = sicut.
ſil' = simul.
silis = similes.
ſilr = similiter.
ſin^{t} = singulis.
ſin^{ri} = singulari.
ſliū = similium.
sto = solutio.
ſn̄ = sine.
ſn̄a
ſnīa } = sententia.
ſꝑ = semper.
ſpālis = specialis.
ſp̄c = spiritus.
ſpe^{ca} = specifica.
ſpe^{va} = speculativa.
ſpēs = species.
ſpūa^{t} = spiritualis.
ſpm̄ = spiritum.
ſppō = suppositio.
ſppo^{m} = suppositum.
ſppo^{r} = supponitur.
ſſr = specialiter.
ſp̄s
ſp̄t } = spiritus.

ſpūs = spiritus.
ſq̃ = sequitur.
ſr̄ = super.
ſrꝝ = superficierum.
ſſꝰ = sensus.
ſſ^{m} = sensum.
ſſ^{t} = subscripsit.
ſſptoꝝ = subscriptorum.
ſſ = sursum.
ſſn^{re} = sententiare.
ſſta
ſta } = scripta.
ſt̄
ſt̄ } = sunt.
ſtī = suprascripti.
ſtip = stipulanti.
ſtūs = suprascriptus.
ſu = seu, sive.
ſuba = substantia.
ſubca = subjecti.
ſubſtō = substitutio.
ſuc^{e} = successive.
ſuc^{o} = successio.
ſuc^{va} = successiva.
ſuccō = successio.

Digitized by Google

supp = supra.
suppne = supplicatione.

T.

t. = tunc.
t́ = tibi.
tȝ = tenet.
t' = terminus.
tc. = tempus.
te = tempore.
tm. = tantum.
tn. = tamen.
tl. = titulo.
tal = tabulis.
te~ = tenetur.
testiōm, testiom = testimonium.
testm = testimonium et testamentum.
testom testimonium.
testō = testimonio et testamento.
thauꝝ = thesaurum.
ti = termini.
ti9 = terminus.
tilo = titulo.
tiuꝫ = terminum.
tioꝝ = terminorum.
tm̄ = tantum.
tm̄o = tantummodo.
tn̄ = tamen
tn̄r = tenetur.
tp̄ = tempora.
tpc̄ = tempus.
tp̄e, tp̄r = tempore.
tps̄ = tempus.
tl̄ = tituli.

U.

v, u = ut.
ū = una.
v́ = ubi.
v^a = videtur.
u9 = unus.
v̂ = verbum.
vm = verum.
v'm = verbum.

v^{n} = unde.

v̊ / ů } = vero.

v^{s} = versus.

v̇ g̃ = verbi gratia.

v; = videlicet et valet.

vꝫ = videlicet.

v̇ñ = venerandus (p.o.c).

vb' = vobis.

ve^{d} = velud (velut).

veñ = venerabilis (p.o.c).

veñ^{t} = venerabilis.

ven^{t} = vendidit.

vi^{a} = vigilia.

vi^{r} / vĩr } = videtur.

vli = veluti.

vlĩs = universalis.

ulium = universalium.

vlit' / vlr } = universaliter et vulgariter.

ṽm = verbum.

v'm = verum.

vn̄ = unde.

vn̄r = videntur.

ũo^{li} = vocabuli.

vo^{ria} = voluntaria.

vo^{e} / volu^{e} } = voluisse.

uo^{te} = voluntate.

võs = voluntas.

ṽote; = voluntatem.

vr̃ / u'r } = videtur.

vr̃ = vester.

ṽs = vespera.

vsq̊ꝫ = usquequoque.

vt' / ul^{m} } = utrum.

X.

ẋ^{c} / x^{9}, ẋ^{9} } = Christus.

ẋani = christiani.

xte / xtme } = quadragesimae.

xp^{9} / xp̄c } = Christus.

Digitized by Google

Y.

$\tilde{y}^{re}$, $\tilde{y}re$ } = imaginari.

$\tilde{y}s$ = ymnus (hymnus).

W.

w^{t} = vult.

$w\bar{e}n^{rm}$ = Wernherum.

$w\bar{e}n^{9}$ = Venceslaus.

will, wills = Willhelmus.

Additamenta.

Quum haec pars latina jam imprimebatur, adhuc aliquot vocabula abbreviata mihi occurrerunt, quae ut hic subsequantur, opportunum esse censui. Suntque haec:

a^{or} = auctor.
a^{t} = aut.
$\bar{a}n^{tis}$ = antecedentis.
ar^{e} = araturae.
ast^{t} = astitit.
ca^{lo} = capitulo.
cam^{o} = camerario.
con^{r}, $co\bar{n}r$ } = conqueritur.
9^{t} = commisit, commiserunt.
$\bar{9}e$ = commune.
$9si^{tr}$ = consideratur.
$9sr$ = conqueritur super.
$9ss$ = consensu.
$9tm$ = quatuor temporum.
$div^{t\bar{e}}$ = diversitatem.
do^{di} = docendi.
$d\bar{r}nt$ = differunt.
ema^{t} = emanavit.
ex^{or}, exe^{or} } = executor.
$ex'm$ = extremum.
fam^{rl} = familiaris.
g^{r} = igitur.
$\hat{h}e^{t\bar{e}}$ = hereditatem.
inp^{o} = inpositio.

Inp
inpo°
inpō } = inpositio.

Iurp = jurisdicendi.

Iurp obᵗᵒ = jure obtento.

liᵗᵉ
libᵗᵉ } = libertate.

maᵗ = mandavit.

maᵗᵉ = manente.

meᵐ = medium.

mēo = memoria.

moⁿⁱˢ = monitionis.

n̂ = nomen.

obli° = obligatio.

of
off } = offensa.

oiˡⁱ = originali.

opōs = operationes.

orⁿū = organum.

p̃cō = praedicatio.

p̃diᵗʳ = praedicatur.

p̃ndi = praedicandi.

p̃ntis = praedicantis.

p̃ntū = praedicamentum.

p̃ri = praedicari.

p̃tʳ = praedicatur.

p̃tū = praedicatum.

q° = quot.

qᵒʳ = quatuor.

q̃ᵗᵉ = quantitate.

Qr° = quarto.

rl'm = relatum.

s̃gᵉ = significet.

s̃g̃ncia = significantia.

s̃g̃ndi = significandi.

s̃g̊ne = significatione.

s̃g̃t = significat.

sig° = significo et significatio.

tq̃ = tanquam.

II.

ČÁST ČESKÁ

ȧ

STAROSLOVANSKÁ.

Digitized by Google

ČESKÁ ZKRACOVÁNÍ.

Pravidla.

V českých spisích zkrácená slova vyznačena jsou dle způsobu latinského buď těmi samými známkami (tytliky) anebo, což obyčejněji se nachází, pouze koncovým písmenem, výše postaveným, málo kdy též čárkou (tytlikem) spojeným. Stažených slov ale není v češtině žádných.

a. Zkrácení vyznačená známkami.

1.) ⁀ , *nad písmenami, znamená* m, n:

ḡi – jim *p̄a – pán.*

ſſl̄ikuo = Šlikuom. *tē = ten.*

wā = vám.

mā – mám.

2.) ’ ’ , *též nad písmenami, znamená* er:

kťéz = kteréž. *niekťé = některé.*

3.) *Znaménka s písmenem* p *spojená mají podobný význam, jako v latině, a sice:*

ꝑ = *par, por:*

kaſſꝑ = Kašpar, *odꝑ = odpor.*

p̃ = *pra:*

Digitized by Google

dop͂hy = do Prahy, ſp͂wedlnoſt = spravedlnost.

p͂ce = prace,

p͂ = pra, pře:

p͂ha = Praha, p͂d = před,

wyp͂wti = vypraviti. p͂kazka = překážka.

p̊ = při:

p̊gde = přijde, p̊p͂wil = připravil,

p̊zinu = přičinu, p̊ſluſſi = přísluší.

ꝓ = pro:

ꝓti = proti, proroctᵉ = proroctvie,

ꝓč = proč. ꝓſy = prosím.

b. Zkracování naznačené koncovkou.

Před touto koncovkou vypouštívalo se obyčejně buď jen jedno písmě anebo více jich, někdy i dvě slabyky. Příklady uvedeme, počnouc od nejobvyklejších takových vypouštěk, až k méně obyčejným.

1.) w, wa, wi, wie, wé, wo, wy:

p͂ᵒ = pravo, ſpraᵘ = správu,

Jiřikoⁱ = Jiříkovi, Zabkoⁱ = Žabkovi,

takoᵃ = taková, Boleſlaⁱᵉ = Boleslavě.

daᵗⁱ = dávati, poněᵈᶻ = poněvadž,

poſaᵈ = posavad, p͂coˡⁱ = pracovali.

mluˡ = mluvil, daᵈ = David.

zaſtaˡ = zastavil, zp͂ᵗⁱ = zpraviti.

Digitized by Google

člk = člověk, na věky = na věky,
puo^d = puovod, zapo^d = zápověd,
trpel^ti = trpělivosti, t^ch = tvých.

Poznam. Příklady na wé viz doleji, kde * .

2.) m, mi, mie, mu, em, om:

* tako^v = takovému, wedo^e = vědomé a vědomě,
ozna^ti = oznámiti, wyrozu^ti = vyrozuměti,
koz^c = Kozmic, ozna^ji = oznamuji,
pa^ti = paměti, swied^e = svědomie.
je^v = jemu,

3.) n, en, eyn, na, ne, ny, ni, nie, nu:

hodi^a = hodina, miesstia^e = měšťané,
pa^v = panu, odslauz^ni = odsloužení,
ne^e, ne^ni = nenie, není, rozkaza^o = rozkázáno,
zaplac^ni = zaplacení, z Walsst^a = z Walšteina,
pripo^ji = připomínají, a^b = aneb,
spolec^mu = společnému, zad^ch = žádných,
zdela^ch = zdělaných, podda^ch = poddaných,
vred^k = úředník, naklad^ci = nákladníci,
psse^ce = pšenice, uci^ti = učiniti,
gruntow^m = gruntovniem, poha^ji = poháněji.
porowna^e = porovnánie, shleda^e = shledánie,
pa^v = panuov.

4.) h.

* tako^o = takového, je^o = jeho.

Digitized by Google

wšſr° dobre° = všecho dobrého, bo^u = bohu.
to° = toho, Pondirli° = pondělího,
po^ai = pohání, žiad° = žádného.

5.) **s, es, eš, sk, st:**

aby^ste = abyste, gt = jest,
gstie = ještě, gto = ješto,
zem^v = zemskému, purkrab^y = purkrab-(stvi)
hejt^v Krziwoklat^v = hejtmanu Křivoklatskému.

6.) **d, da, di, die:**

bu^e = bude, otgi^e = otjide (odejde),
an^el = anděl, dokla^ie = dokládaje,
wie^ti = věděti, ne^li = neděli.

7.) **te, ti, ty:**

Sta^k = statek, Nepřa^ty = nepřátely,
to^3 = totiž, dotyč^e = dotýče.

8.) **la, li, ley:**

udie^l = udělal, Miku^si = Mikulási,
to^ko = toliko, Slyš^ste = slyšeliste,
naymi^si = najmilejší.

9.) **b, bi, bo, bu; pi:**

ne° = nebo, ſo^e = sobě, ſo^tu = sobotu,
nepochy^uji = nepochybuji, přstu^li = přistúpili.

10.) **k, ko:**

ř^a = řka, člo^u = člověku, wšic^i = všickni,
po^y = pokoj, za^om = zákonníkóm.

Digitized by Google

Zvláštní zkrácení.

a. Jednoslovná.

- $b.$ = bóh (bůh), bylo, budoucí, budoucím.
- $\tilde{b}^{c}$ = bratřie (bratří).
- d = dí.
- $dv^{r}ch$ = dvořích.
- $dieč^{ch}$ = dědičných.
- $J^{š}$ = Ježíš.
- J^{v} = jmenu.
- h = hospodin.
- ho^{a}, ho^{v} = hodina, hodinu.
- k^{m} = královské milosti.
- ka^{a} = kapitola.
- ko, ko^{c} = konec.
- ko^{k} = komorník.
- ko^{o} = komorního.
- $kral^{ie}$ = královstvie.
- kz = kteříž, kteráž, kteréž.
- mi^{sie} = milosrdenstvie.
- mo^{bu} = modlitbú.
- na^{o} = našeho.
- ne^{ch} = nedělích, nebesích.
- $nepo^{u}$ = nepominú.
- neu^{ny} = neuhasitelný.
- $obli^{em}$ = obličejem.
- $odp.$ = odpověd, odpověděl.
- pk = před úředníky pražskými. Aneb: přiznal, přiznali, se před úředníky pražskými.
- $\tilde{p}^{t}$ = paměť.
- pa^{r} = památné.
- pd = puovod (ve všech padích).
- ph = pohnaný.
- po^{ci} = polovicí.
- po^{d} = poněvadž.
- $\tilde{po}^{l}$ = pověděl.
- po^{li} = položili.
- $pož$ = poněvadž.
- poh^{l} = pohnal.
- por = poroučejíc.
- pur^{ie} = purkrabie, purkrabstvie.
- pz = peněz.

6.*

Digitized by Google

pzr. = peníze.
pzi = pražskými.
pzm = pražském.
pzo = pražského.
pn = poněvadž.
rč^ir, rč^e } = rukojmě a rukojemstvie.
ř = řekl.
s = svým.
s = svědomí.
s^el = svědčil.
s^e = svaté.
s^o = svatého.
sp^ost, sp^st } = spravedlnost.
sp^u = spravedlivému.
spa^e = spasenie.
spa^li = spasiteli.
sprat = spravedlnost.
str = strany.

t. tedy, totiž.
u^ci = učedlnici.
u^kov = učedlnikóv.
uka^a = ukázala.
usta^e = ustavenie.
vr^le = věrtele.
vn^el = věnoval.
vl = vládyky, vládyk, vládycký.
vše^ci = vševědúcí.
vypo^ti = vypovídati.
č^9 = Christus.
č^ov = Christóv.
z. = zajisté.
zapla^ch = zaplacených.
zah = záhoniw.
zb = žber.
zp^ti = zpraviti.

b. Víceslovná.

a d. k. s p. = a dvůr kmecí s platem.
a d. s. = a dědicům svým, dědice své.
a g. d. = a jeho, jejím dědicům.

Digitized by Google

d. a. b. = dědicům a budoucím.
d^r (d.) k s p = dvuor (dvory) kmecí s platem.
dry k. sp = dvory kmetcí (kmecí) s platem.
d. p. = dal památné.
d^r po. s po
d^or pop. s pop } = dvůr poplužní s poplužím.
d. s. = dědicům svým, dědice své, dědictví své, svého, svém.
d. s°. = ducha svatého.
d. w. = dobré vůlé.
g. d. = jeho, její dědicové, jeho, jejím dědicům.
g. k. p. n. = Ježíš Krystus, pán náš (ve všech pádech).
g^ot (ge^ot) k^a = Jeho milost královská.
k. p. = kterýž platí.
k. s. p. = (dvuor) kmetcí s platem.
ko^m P = komorníkem pražským.
m. b. = míti bude.
M. n. m. P° = měšťan nového města Pražského.
N. w. n. = (Pán) nás všech nejmilostivější.
naplt. s. z. = na plném soudu zemském.
p. a vl. = páni a vládyky.
p b n = pán bůh náš.
p. r. = platu ročního.
p. s. = plněji svědčí.
p. s. = přiznal se před úředníky pražskými.
(Aneb:) přiznal se před pány jich milostmi.

Digitized by Google

na plném soudu zemském před úředníky pražskými.

p v p — před úředníky pražskými.

puo^{m} s. g. = puohonem s jedné.

poh^{m} s. d. = pohnaným s druhé (strany).

s die lu (luk) = s dědinami lukami.

s g — s d = s jedné — s druhé (strany).

s w. z. = se vší zvolí.

ß g č (g^{s}) = kop grošů českých.

t. p. = takto praví.

v. p. m. d. z. = úředníkův pražských menších desk zemských.

v pp = učiniv přísahu podlé práva.

Vro. Sta. Slo. Po. = Urozenî, stateční, slovútní, poctiví.

(Též v jednotném počtu).

W. n. M. = věrný náš milý, věrní naši milí, věrná nám milá.

w t k = vyznání téhož komorníka.

w w v = vyznání všech úředníkův.

Digitized by Google

ZKRÁCENÍ STAROSLOVANSKÁ.

Pravidla.

Ve staroslovanských, zvláště kyrylicí psaných knihách nacházející se zkrácení slov dají se též dílem pod jistá pravidla uvésti. Obyčejně vynechává se jen jedno nebo dvě písmena, kteráž pak nahoře nad slovem drobnější literou postavena anebo jen tytlíkem naznačena jsou, Toto nadpostavování písmen jest zvláště ráz kyrylského zkracování slov. Nezřídka bývaly, jako i v latinských písmách středního věku, dvě litery dohromady v jednu staženy, což se i v glagolitských spisích stávalo.

A. V kyrylských rukopisích.

I. *Příklady s vypuštěným jedním písmenem.*

1.) *Zvláštního způsobu bývá* ѣ *s tytlíkem:*

'гнѣ҃ = *gněv*, милости҃ = *milostiv*,
противко = *protivko*, здоро҃ = *zdorov*,
фарисеѡ҃ = *fariseov*, слышаши = *slyšavši*,
вꙿсю = *vo vsju*, молю = *movlju*.
часо҃ = *časov*.

2.) *Písmě* д *bývá bez tytlíku:*

Digitized by Google

по̑ = pod, ро̑ = rod, кдı̑ = kdy,
пре̑ = pred, слѣ̑ = slĕd, люскıн = ljudskij,
пло̑ = plod, ше̑ = šed, ср̑це = srdce,
во̑ле = vodle, по̑суко̑ = podsudkom.

3.) Též písmě ж bývá bez tytlíku:
ю̑ = již, нı̑ши̑ = nižšim.
м̑ж = muž, нѣ̑ли = nĕžli.

4.) Písmě ȝ ležaté takto vypadává:
в̑здаю = vzdaju, про̑бы = prozby,
пра̑дникъ = prazdnik, о̑в̑ска̑ = ovskaz.

5.) Dvĕma nazpĕt kosmo postavenýma čárkama anebo jen háčkem představuje se и:
сво̏ = svoj, нарицаемы̏ = naricajemyj,
свое̏ = svojej, оуготова̏та = ugotovajta,
далѣ̏ = dalej, тъ̏ = tyj, rus: toj,
бо̏ны̏ = bojnyj, велико̏ = velikoj,
сво̏ = svoj.

6.) Dvĕ ale přímé čárky s titlíkem znamenají к:
та̑же = takže, те̑сту = textu,
та̑ = tak, ро̑ = rok,
соро̑ = sorok.

7.) Značné л opatřeno též tytlíkem:
бы̑ = byl, а̑бо = albo,
да̑ = dal, мо̑ися = molil sja,
несмѣ̑ = nesmĕl, ко̑ко = kolko.

Digitized by Google

знаш҇о = znaišol, мови҇ = movil,
рачи҇ = račil, купи҇ = kupil.

8.) Tři nožičky bez tytlíku znamenají м:
занѡю = za mnoju, зани҇ = za nim,
зелн = zemli, ва҇ = vam.

9.) Písmě н, někdy k и podobné, opatřeno tytlíkem:
ами҇ = amin, подоб҇е = podoben,
еди҇ = jedin, коч҇ина = končina,
iѡа҇ = Joan, написа҇ный = napisannyj,
ѡ҇, и҇ = on, вои҇мѧ = vojmenja,
па҇ = pan.

10.) Droboučké о nachází se s tytlíkem i bez něho, ač zřídka:
пр҇ррокъ = prorok, ѡлити = moliti,
ми = moj.

11.) Anobrž i п nalézá se, ač ještě řidčeji, nadpostaveno:
ко҇ = kop.

12.) р jest naznak položeno, a nejvíce bez tytlíku:
да҇ = dar, ба҇зо = barzo,
мыта҇ = mytar, сме҇ть = smert,
та҇та҇ = Tartar, ку҇лѧнско҇ = Kurljanskoj,
бе҇вена = brevena, пе҇ве҇ = pervej.

13.) S tytlíkem nachází se с, často tak maloučké, že sotva k poznání:
гла҇ = glas, есте҇тво = jestestvo,

днс҇ = dnes, с҇ = se, вс҇ = vse,
за҇ = zas, ва҇къ = vsak,
ча҇ = čas, ѿстраты = i stratu,
да҇ть = dasť.

14.) Bez tytliku ale, zřídka s ním, mívá т tuto podobu: даѥ҇ = dajet, нача҇ = načat,
цвѣ҇ = cvět, свѣча҇ = svěčat,
сн҇ки҇ = sotnik, въме҇ = vzmet,
ѿца = otca, пѧ҇со҇ = pjat sot,
ѿвѣ҇ = otvět, ѿ = ot,
ѿрокъ = otrok.

15.) V nejstarším izborníku nachází se i ү (у) takto bez tytliku naznačeno:
грѣхү = grěchu, трждаѥть = truždajet,
къто҇м = k tomu.

16.) Též х nadpostavováno bez tytliku:
злы҇ = zlých, вс҇ѣ = všech, втре҇ = v trech,
ѿты҇ дво҇ = o tých dvoch, воите҇ = Vojtěch.

17.) Zvláštní podobu má ц s tytlikem, někdy bez něho:
коне҇ = konec, моцнѣишїи = mocnější,
мо҇ = moc, свѣдо҇ство = svědocstvo.

18.) Písmě ч s tytlikem málo kdy samo pro sebe se vyskytuje:
по҇немо = počnemo, братковч҇ = Bratkovič,
василовч҇ = Vasilovič, лч҇бы = ličby.

Digitized by Google

19.) Častěji potkáváme se s ш pod tytlíkem:

кⷲ҇а — váš, мⷲ҇ленїе = myšlenije,
жадаⷲ҇е = žadaješ, теперⷲ҇нихъ = teperišnich,
меⷲ҇кали — meškali, прⷲ҇ло — prišlo.

20.) Řídko konečně s щ, jež také tytlík má:

немⷳ҇она = nemošćna.

21.) Místo ъ anebo ь nacházívá se též zvláštní znaménko (háček):

в҆трех — v třech, оумр҆ълъ = umrl,
т҆мах — tmach, стар҆шїй = staršij.

22.) A však i docela zbytečně stávají někde tytlíky:

дн҃е, дн҃їе — dne, dně, зде = zde,
дн҃и, дн҃ехъ = dni, dnech, ѡный два — onyj dva,
ѿц҃а — otca, который = kotoryj,
ѡзнамилъ — oznamil.

II. Příklady dvou i více písmen vypuštěných a buď naznačených nebo ne.

a. Naznačené dají se již dle předešlého lehko čísti, a jsou tyto:

1.) ди: раⷣ҇ — radi, ё҆нови҃ = jedinovidi,
роⷣ҇са — rodi sja, невиⷣ҇мо = nevidimo.

2.) до: жиⷣ҇въ = židov, изрⷣ҇стїю — iz radostiju,
поⷣ҇бно = podobno, врⷣ҇сти — v radosti,
поⷣ҇баеⷮ҇ = podobajet.

Digitized by Google

3.) дѣ: на̑ючиса = nadějuči sja.

4.) ми: ва̃ = vami, рꙋка̃ = rukami,
грѣшны̃ = grěšnymi, ты̃ = tymi,
любодѣца̃ = ljubodějcami.

5.) мꙋ: є̃ = jemu, ѡно̃ = onomu,
наш̃ = našemu, то̃ = tomu.

6.) рꙋ: ми̃ = miru.

7.) ти: бы̃ = byti.

8.) ст: є̃ = jest, ли̃ = list, ѕло̃ = zlost,
влѕно̃ = vlastnosti, пособи̃ю = podsobitostju.

b. *Nenaznačená písmena jsou obyčejně jen samohlásky, které jednu neb dvě obyčejně nadpostavené spoluzvučky buď následují aneb i předcházejí, a sice:*

1.) při б zřídka: изгро̃ = iz grobu,

2.) — в: гла̃ = glava, сло̃ = slovo,
сла̃ = slava,

3.) při г: само̃ = samogo, пѧтнадцато̃ = pjatnadcatogo.
то̃ = togo, є̃, є̃ = jego,
чо̃ = čogo, лисо̃ское̃ = Lisovskogo,

4.) při д: сре̃ = sreda, ѕапа̃ = zapadu,
бꙋ̃ = budu, ѿкꙋ̃ = ot kudu,
вѣ̃хъ = věděch, прѣлѣ̃хъ = predělěch,
наро̃м = narodom, наро̃ = narodi,
мꙋ̃ръ = mudr, пре̃теча = predteča,

5.) při к: ꙗ҃ = jako, ѿ въстѡ҃ = ot vstoku,
атаⷦ҇ = a takto, ѿ лꙋ҃ = ot Luky;
6.) — с: гл҃ъ = glas, ча҃ = časa,
стр҃ть = strast, мⷭ҇опꙋнаѧ = mjasopustnaja,
дн҃ь = dnes, кр҃тъ = krest,
чт҃ь = čest, чт҃ота = čistota,
чт҃енъ = česten, чт҃ым = čistym,
пр҃нѡ = prisno, Хр҃тосъ = Christos,
бж҃ство = božestvo, пр҃толъ = prěstol,
воскр҃нїе = voskresenije, ієр҃лимъ = Jerusalim,
мц҃а = měsjaca, дх҃ь = dusěch;
7.) při ст: до҃н = dostojin, до҃йный = dostojnyj,
ст҃р = strast;
8.) při х: патриа҃р = patriarchu, ѿ па҃с = ot paschy;
9.) — ч: ре҃ = reče, пе҃тїю = pečetiju;
10.) — щ: вѣ҃нїе = věščenije, въплѡ҃нїе = vploščenije.

c. Málo kdy polatinsku nadpostavena samo- nebo polohláska, a vypuštěna spoluzvučka:
та҃ви = takovi, пе҃шаѧ = pervšaja.

d. Za to někdy nadpostaveny dvě spoluzvučky dohromady, kteréž k sobě nepatří:
тр҃ꙋсво = trudstvo, прїидеⷦ҇слꙋга҃ = priidet k slugam.

Digitized by Google

III. Příklady stahování.

Bývají také stahována dvě písmena tak, že poslední nožička předcházejícího písmene jest spolu první nožičkou následujícího, a sice:

1.) Buď stahují se dvě sobě nejbližší písmena, jako:

вратити = vratiti, рождествꙋ = roždestvu,

мати = mati, извѣстно = izvěstno,

ѥмꙋ = jemu, сꙋдъ = súd.

2.) Anebo stahuje se první písmě teprvé s třetím tak, že druhé písmě vypuštěné, obyčejně spoluzvučka mezi dvěma samohláskama, se nadpostavuje; což se častěji přihází:

разꙋмꙋ = razumu, врѧдꙋ = vrjadu,

разꙋмѣ = razumě, ꙋрѧдꙋ = urjadu,

славꙋ = slavu, выписꙋ = vypisu,

къ откаꙁꙋ = ku otkazu, панꙋѥт = panujet,

ратꙋ = ratu.

IV. Vkládaní.

Jakýsi nevlastní způsob zkracování jest ještě vkládaní písmen v jiná písmena tím porozšiřená. Příklady toho ze zlomku rukopisu, o němž zpráva v Časop. Česk. Mus. 1851. str. 155:

висаріона = Visariona, митрополита = mitropolita,

рꙋкоѭ = rukoju, немногащи = nemnogašči.

B. V glagolitských rukopisích.

V těchto nadpostavování písmen neužíváno, vyjma jedinké ⱅ *s vypuštěnou třebas samohláskou, a to ještě jen zřídka:*

ⱁ̈ – ⱁⱅ – *ot*, ⰱⱃⰰ̄ⰻ̈ⰻ̈ – ⰱⱃⰰⱅⰻⰻ – *bratii*,

ⱓ̈ – ⱓⱅ – *jut*.

Tím obyčejnější bylo stahování, kteréž velmi zhusta se vyskýtá, a sice:

a. *Nejvíce bývala jen dvě nejbližší písmena stahována tím způsobem, že polovička neb poslední nožička jednoho písmene jest spolu polovičkou aneb první nožičkou druhého.*

1.) Příklady písmen vedle sebe stažených, jmenovitě:

a.) *s* ⰰ: ⰲⰰ = ⰲⰰ = *va*, ⱂⰰ = ⱂⰰ = *pa*,
ⰳⰰ = ⰳⰰ = *ga*, ⱅⰰ = ⱅⰰ = *ta*,
ⰸⰰ = ⰸⰰ = *za*, ⱎⰰ = ⱎⰰ = *ša*;
ⰰⱂ = ⰰⱂ = *ap*, ⰰⱓ = ⰰⱓ = *aju*;

b.) *s* ⰲ: ⰲⰲ = ⰲⰲ = *vv*, ⰾⰲ = ⰾⰲ = *lv*,
ⰴⰲ = ⰴⰲ = *dv*, ⱅⰲ = ⱅⰲ = *tv*,
ⰸⰲ = ⰸⰲ = *zv*, ⱈⰲ = ⱈⰲ = *chv*;
ⰲⰸ = ⰲⰸ = *vz* ⰲⰻ = ⰲⰻ = *vi*,
ⰲⱆ = ⰲⱆ = *vu*;

c.) *s* ⰴ: ⰲⰴ = ⰲⰴ = *vd*, ⰶⰴ = ⰶⰴ = *žd*,
ⰳⰴ = ⰳⰴ = *gd*, ⰸⰴ = ⰸⰴ = *zd*,
ⰵⰴ = ⰵⰴ = *ed*, ⱓⰴ = ⱓⰴ = *jud*;

Digitized by Google

d.) s ⰶⰴ: ⱁⰸ = ⱁⰸ = *oz*, ⰶⰴ = ⰶⰴ = *žd*,
ⱑⰶ = ⱑⰶ = *jež*, ⰶⰾ = ⰶⰾ = *žl*,
ⱓⰶ = ⱓⰶ = *juž*;

e.) s ⰾ: ⰲⰾ = ⰲⰾ = *vl*, ⱁⰾ = ⱁⰾ = *ol*,
ⰳⰾ = ⰳⰾ = *gl*, ⱂⰾ = ⱂⰾ = *pl*,
ⰵⰾ = ⰵⰾ = *el*, ⱄⰾ = ⱄⰾ = *sl*,
ⰸⰾ = ⰸⰾ = *zl*, ⱅⰾ = ⱅⰾ = *tl*;
ⰾⰵ = ⰾⰵ = *le*, ⰾⱆ = ⰾⱆ = *lu*;
ⰾⰻ = ⰾⰻ = *li*,

f.) s ⱁ: ⰲⱁ = ⰲⱁ = *vo*, ⰸⱁ = ⰸⱁ = *zo*,
ⰳⱁ = ⰳⱁ = *go*, ⱈⱁ = ⱈⱁ = *cho*;

g.) s ⱃ: ⰸⱃ = ⰸⱃ = *zr*, ⱈⱃ = ⱈⱃ = *chr*;

h.) s ⱅ: ⰲⱅ = ⰲⱅ = *vt*, ⱅⰻ = ⱅⰻ = *ti*,
ⱂⱅ = ⱂⱅ = *pt*, ⱅⱆ = ⱅⱆ = *tu*,
ⱈⱅ = ⱈⱅ = *cht*.

2.) *Příklady, kdež druhé písmě svou polovicí nade první písmě vyniká:*

a.) s ⱁ: ⰱⱁ = ⰱⱁ = *bo*, ⰿⱁ = ⰿⱁ = *mo*,
ⰲⱁ = ⰲⱁ = *vo*, ⱀⱁ = ⱀⱁ = *no*,
ⰽⱁ = ⰽⱁ = *ko*, ⱂⱁ = ⱂⱁ = *po*,
ⱅⱁ = ⱅⱁ = *to*;

b.) s ⱃ: ⰱⱃ = ⰱⱃ = *br*, ⱂⱃ = ⱂⱃ = *pr*,
ⰲⱃ = ⰲⱃ = *vr*, ⱅⱃ = ⱅⱃ = *tr*,
ⰴⱃ = ⰴⱃ = *dr*, ⱓⱃ = ⱓⱃ = *jur*;

c.) s ⱆ: ⰱⱆ = ⰱⱆ = *bu*, ⰿⱆ = ⰿⱆ = *mu*.

b. Druhého způsobu, kdežto jedno písmě teprvé s třetím následujícím písmenem (spoluzvučkou) staženo bývá, nacházejí se také příkladové s tím toliko rozdílem od kyrylského způsobu, že toliko samohláska bývá prostřední vynechanou a nenadpostavenou literou:

[glagolitic] = budi, [glagolitic] = opat,
[glagolitic] = děvi, [glagolitic] = slavu,
[glagolitic] = jegože, [glagolitic] = slovesich,
[glagolitic] = otpověděl.

Zvláštní podobu má písmě [glagolitic], stažené s [glagolitic], [glagolitic], anobrž i s [glagolitic].

1) Spojené s [glagolitic] takto vypadá: [glagolitic], bez ohledu, ať jest již samohláska vložena (a.) nebo není (b.), anebo ty dvě spoluzvučky i přestaveny býti mají (c.). Příklady

k a.): [glagolitic] = molva (molitva), [glagolitic] = milost,
[glagolitic] = molenije, [glagolitic] = molitva,
[glagolitic] = molim, [glagolitic] = milějšij,
[glagolitic] = pomiluj, [glagolitic] = premolči;

k b.): [glagolitic] = mladenec, [glagolitic] = priemlet,
[glagolitic] = vnemlite;

k c.): [glagolitic] = Jerusalime, [glagolitic] = Jerusalimskij.

) S písmenem [glagolitic] stažené takovouto podobu má: [glagolitic]:
[glagolitic] = muž, [glagolitic] = jimže.

) S [glagolitic] pak stažené má tuto postavu: [glagolitic]:
[glagolitic] = mučenik.

c. Jest též v glagolitských rukopisích to zvláštní, že i tři písmena dohromady se stahovávala; a sice:

1.) sama pro sebe:

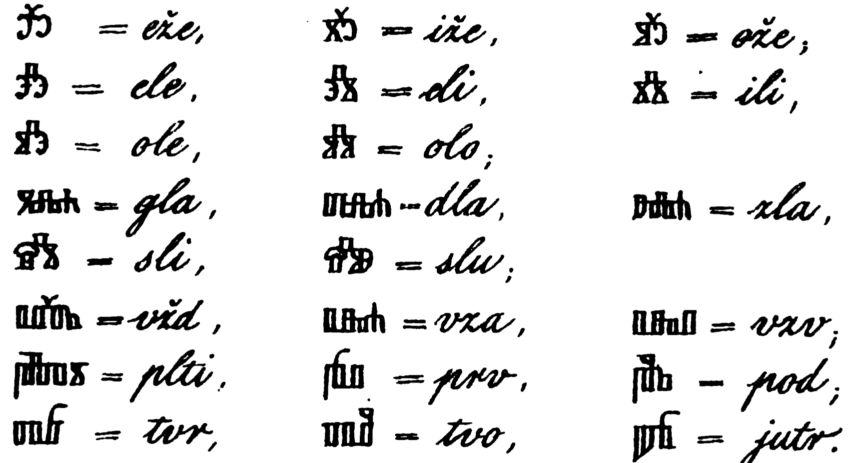

2.) S vypuštěnou mezi spoluzvučkami samohláskou:

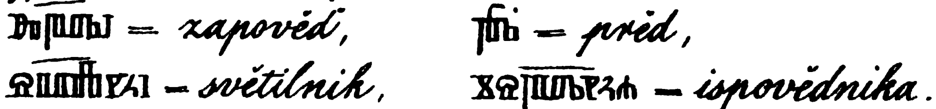

d. Anobrž i čtyry písmena dohromady stažena se nacházejí:

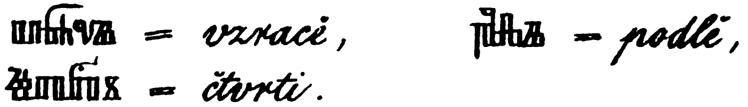

C. V obojích rukopisích.

Nejobyčejněji vynechává se jak v kyrylských tak i glagolitských rukopisích jen samohláska, kteráž, byť by jich i více, totiž vždy jedna mezi dvěma spoluzvučkama, vypuštěno, a toto vypuštění jen jedinkým tytlíkem naznačeno bylo, jíž lehko se dá uhodnouti. Příklady:

Digitized by Google

бг҃ъ . . = ...	ⰱ҃ⰳⱏ =	*bog;*
	ⰱ҃ⰳⰰ =	*boga,*
бж҃ство = *božestvo,*	ⰱ҃ⰶⰵ =	*bože,*
	ⰱ҃ⱄⰽⱂⰰ =	*biskupa,*
бл҃го . = ...	ⰱ҃ⰾⰳⱁ =	*blago,*
бл҃женъ = ...	ⰱ҃ⰾⰶⰵⱀ =	*blažen,*
гр҃шѐ = *grošej,*	ⰲⰵⰾⰵⰾⱑⱂⱁⱅⰰ =	*velelěpota,*
	ⰲ҃ⱄⱐ =	*ves,*
	ⰲ҃ⱄⰳⰴⰰ =	*vsegda,*
дв҃ство = *děvstvo,*	ⰴⰾ҃ⰳⱏ =	*dolg,*
дн҃ь . . = ...	ⰴ҃ⱀⱐ =	*deň,*
дш҃а . = ...	ⰴ҃ⱎⰰ =	*duša,*
еп҃кпъ = *episkop,*	ⰸ҃ⰽⱀ =	*zakon,*
	ⰺ҃ⱄⰰ =	*Jisusa,*
исп҃вдь = ...	ⰹⱄⱂ҃ⰲⰴⱐ =	*ispověď,*
	ⰽ҃ⰾⱎⱅⱃⱆ =	*klašteru,*
кр҃щение = ...	ⰽⱃⱋⰵⱀⰹⰵ =	*krešćenije,*
мр҃іа = *Maria,*		
млю = *molju,*		
нб҃о . = ...	ⱀⰱ҃ⱁ =	*nebo,*
нн҃ѣ . = ...	ⱀ҃ⱀⱑ =	*nyně,*
нш҃ъ = ...	ⱀ҃ⱎⱏ =	*naš,*
пн҃ъ = *pan,*	ⱂⱃⰵⰿⱆⰴⱃⱁⱄⱅⰹ =	*premudrosti,*
пр҃рка = ...	ⱂ҃ⱃⰽⰰ =	*proroka,*
	ⱃ҃ⰽⰰ =	*ruka,*

Digitized by Google

свто = svjato,

сн҃ъ = ... ⰔⰐ҃Ⰻ = syn,

ⰔⰒⰀⰔⰅⰐⰊⰅ = spasenie,

Оучн҃къ = učenik, ⰖⰝⰐ҃ⰍⰏⰊ = učenikom,

оучт҃ль = učitel,

Цр҃ь = ... Ⱌ҃ⰓⰊ = car.

Jiná obtížnost záleží v tom, že mnohdy nad zkráceným slovem tytlík neudělán, anebo že nožičky písmen nedobře rozdělény aneb nedobře spojeny jsou, pak že i začáteční písmena, ač zřídka, nadpostavena se nacházejí. K: p.: тго = togo, ⰔⰕⰂⰑⰓⰊ = stvori,

ⰔⰕ҃ⰑⰊ = svjatoj, ⰔⰕ҃Ⱁ = svjatago,

наⷩбсьхь = na nebesěch, ⷩшеⷢ = našego.

Zvlaštni zkráceni
kyrylská i glagolitská.

аггл҃ъ	[illegible]	= angel.
	[illegible]	= alleluja.
	[illegible]	= antijen angel.
ап҃, ап҃лъ	[illegible]	= apostol.
бъ҃	[illegible]	= Bog.
ба҃	[illegible]	= boga.
	[illegible]	= bogovi.
	[illegible]	= bogom.
	[illegible]	= budet.
бе҃	[illegible]	= bože (boži).
	[illegible]	= blažen.
блвенꙑи	[illegible]	= blagoslavenyj.
бл҃гть		= blagodat.
	[illegible]	= blagoslaveni.
	[illegible]	= blagoslavlju.
	[illegible]	= bogom.
бц҃а, бц҃а		= bogorodica.
въ҃		= v ono vremja.
въ ѡ҃		= v vremja ono.
вкі̃		= vladyki.
влк҃а		= vladyka.

Digitized by Google

вл҃чца		=	*vladyčica.*
	ⰲ҃ⱀⰽ	=	*věnec.*
вто҃		=	*vtornik.*
г҃		=	*glagol.*
гь҃	ⰳ҃ⱐ	=	*gospod.*
га҃	ⰳ҃ⰰ	=	*gospoda.*
гвн҃	ⰳ҃ⰲⰻ	=	*gospodevi.*
гдь҃	ⰳ҃ⰴⱐ, ⰳ҃ⰴ	=	*gospodʼ.*
	ⰳ҃ⰴⰰ	=	*gospoda.*
	ⰳ҃ⰴⰻ	=	*gospodi.*
	ⰳ҃ⰴⰿⱐ	=	*gospodem.*
гдн҃ь	ⰳ҃ⰴⱀⱐ	=	*gospodeň, gospodin.*
	ⰳ҃ⰴⱀⱑ	=	*gospodně.*
гдрь҃		=	*gosudarʼ.*
гн҃	ⰳ҃ⰻ	=	*gospodi.*
	ⰳ҃ⰾⱐ, ⰳ҃ⰾⱐ	=	*glagol.*
гле҃		=	*glagolet.*
глще҃		=	*glagoljusče.*
	ⰳ҃ⰾⱓ	=	*glagolju.*
гмь҃	ⰳ҃ⰿⱐ	=	*gospodem.*
гнъ҃		=	*gospodin.*
	ⰳ҃ⱀⰰ	=	*gospodna.*
гоу҃		=	*gospodu.*
гпжа҃		=	*gospoža.*
двдъ		=	*David.*

Digitized by Google

дв҃ца		= děvica.
де҃		= drěverečenyj.
д҃с		= duch svjatyj.
дх҃ъ	ПЬЪІ	= duch.
	Э҃ э҃	= jest.
Еѵ҃ліе, еѵ҃	эшшфхэ, эшфхэ	= evangelije.
	эпфхэ	= epistolije.
за҃		= začalo.
	Х҃	= iže.
Из҃ль, і҆и҃ль		= Izrail.
І҆и҃съ, і҃с	Хх҃ф, хф҃і	= Jisus.
	Хфшы	= Israil.
І҃с х҃с		= Jisus Christos.
І҃св		= Jisusov.
І҃у х҃а		= Jisu christa.
Ка҃ва		= katavasija.
кр҃тль		= krestitel.
к҃ц		= konec.
	ш҃	= ljud, ljudij.
м҃		= milost, milosti.
	Мшшшф	= molitva.
мл҃нцъ		= mladenec.
мл҃рдіе		= milosrdije.
мл҃тѣ		= milosť.
м҃ри		= materi.

Digitized by Google

мр҃ъ		=	mudr.
мрс҃ть		=	mudrost.
мт҃и		=	mati.
мц҃ъ		=	měsjac.
мц҃а		=	mučenica.
мч҃нкъ	[illegible]	=	mučenik.
	[illegible]	=	mučenica.
Нб҃се	[illegible]	=	nebese.
нб҃хъ		=	nebesěch.
нє҃, нл҃а		=	nedělja.
	[illegible]	=	nam.
нс҃ъ	[illegible]	=	nas.
Оц҃ъ	[illegible]	=	otec.
оч҃ь	[illegible]	=	oteč.
пм҃а, пм҃ат	[illegible]	=	pamjat.
пн҃днкъ, пн҃і		=	ponedělnik.
првн҃ъ		=	praveden.
прд҃ни		=	pravedni.
прк҃м, прк҃м		=	prorokom.
прп҃бенъ		=	prepodoben.
прт҃ъ		=	presvjat.
прт҃ѣ		=	presvjatej.
прч҃а		=	predteča.
пт҃а		=	pjatok.
	[illegible]	=	rak.

Digitized by Google

Рж҇тво		=	roždestvo.
ро҇ства		=	roždestva.
с҇		=	stich.
Сл҇ва	ⰔⰎ̃ⰂⰀ	=	slava.
сп҇ніе :		=	spasenije.
сп҇съ	ⰔⰒ̃Ⱄ	=	spas.
	ⰔⰄ̃Ⱌ	=	srdce.
	ⰔⰔ̃Ⰰ	=	slovesa.
с҇тъ	ⰔⰕ̃Ⰺ	=	svjat, svět.
с҇тль	ⰔⰕⰋ̃ⰕⰅⰎⰉ	=	svjatitel.
	ⰔⰕ̃ⰎⰑⰔⰕⰉ	=	světlost.
с҇тму		=	svjatomu.
с҇щенникъ	ⰔⰞ̃ⰅⰐⰋⰍⰉ	=	svjaščenik.
Тр҇тъ		=	trisvjat.
тр҇ца		=	trojica.
	Ⱈ̃Ⰹ	=	Christos.
Х҇а	ⰘⰀ̃	=	Christa.
х҇во	ⰘⰕ̃ⰂⰑ, ⰘⰕ̃Ⰱ	=	Christovo.
	Ⱈ̃Ⰵ	=	Christe.
хи҇телъ		=	chrestitel.
	ⰘⰏ̃Ⰹ	=	Christom.
х҇с	ⰘⰔ̃Ⰹ	=	Christos.
Ц҇рца	ⰜⰓ̃ⰜⰀ	=	carica.
црк҇ь, црк҇овь		=	cerkov.
ч҇, чт҇	Ⱍ̃	=	čtenije.

Digitized by Google

че҃	. . . .	=	četvertok.
чл҃къ	ⱍ҃ⰾⰽ, ⱍⰾ҃ⰲⰽ	=	čelověk.
чл҃чь	ⱍⰾ҃ⱍ	=	čelověč.
чл҃кьій	ⱍⰾ҃ⰽⰻⰻ ⱍⱍⰾ҃ⰽⰻⰻ	=	čelověčeskyj.

K závěrce připomenouti třeba, že v kyrylských i glagolitských spisích i knihách užívá se písmen, tytlikem opatřených, též za čísla, s rozdílem však takovým, že

а҃,	Ⰰ҃	platí	1,	ѕ҃і,	Ⰵ҃Ⰹ҃	platí	16,
в҃,	Ⰱ҃	"	2,	з҃і,	Ⰶ҃Ⰹ҃	"	17,
г҃,	Ⰲ҃	"	3,	и҃і,	Ⰷ҃Ⰹ҃	"	18,
д҃,	Ⰳ҃	"	4,	ѳ҃і,	Ⰸ҃Ⰹ҃	"	19,
є҃,	Ⰴ҃	"	5,	к҃,	Ⰻ҃	"	20,
ѕ҃,	Ⰵ҃	"	6,	к҃а,	Ⰻ҃Ⰰ	"	21,
з҃,	Ⰶ҃	"	7,	к҃в,	Ⰻ҃Ⰱ	"	22,
и҃,	Ⰷ҃	"	8,	к҃г,	Ⰻ҃Ⰲ	"	23,
ѳ҃,	Ⰸ҃	"	9,	к҃д,	Ⰻ҃Ⰳ	"	24,
і҃,	Ⰹ҃	"	10,	к҃є,	Ⰻ҃Ⰴ	"	25,
а҃і,	Ⰰ҃Ⰹ҃	"	11,	к҃ѕ,	Ⰻ҃Ⰵ	"	26,
в҃і,	Ⰱ҃Ⰹ҃	"	12,	к҃з,	Ⰻ҃Ⰶ	"	27,
г҃і,	Ⰲ҃Ⰹ҃	"	13,	к҃и,	Ⰻ҃Ⰷ	"	28,
д҃і,	Ⰳ҃Ⰹ҃	"	14,	к҃ѳ,	Ⰻ҃Ⰸ	"	29,
є҃і,	Ⰴ҃Ⰹ҃	"	15,	л҃	Ⰼ҃	"	30,

Digitized by Google

м҃,	Ⰽ҃ platí	40,		ѡ҃,	Ⱋ҃ platí	800,
н҃,	Ⰾ҃ -	50,		ц҃,	Ⱌ҃ -	900,
ѯ҃. ꙁ҃,	Ⰿ҃ -	60,		҂а҃,	Ⱍ҃ -	1000,
о҃,	Ⱀ҃ -	70,		҂в҃,	Ⰱ҃Ⱍ -	2000,
п҃,	Ⱁ҃ -	80,		҂г҃,	Ⰲ҃Ⱍ -	3000,
ч҃(ꙗ),	Ⱂ҃ -	90,		҂д҃,	Ⰳ҃Ⱍ -	4000,
р҃,	Ⱃ҃ -	100,		҂є҃,	Ⰴ҃Ⱍ -	5000,
с҃,	Ⱄ҃ -	200,		҂ѕ҃,	Ⰵ҃Ⱍ -	6000,
т҃,	Ⱅ҃ -	300,		҂ꙁ҃,	Ⰶ҃Ⱍ -	7000,
ү҃,	Ⱆ҃ -	400,		҂и҃,	Ⰷ҃Ⱍ -	8000,
ф҃,	Ⱇ҃ -	500,		҂ѳ҃,	Ⰸ҃Ⱍ -	9000,
х҃,	Ⱈ҃ -	600,		҂і҃	Ⰹ҃Ⱍ -	10000.
ѱ҃,	Ⱉ҃ -	700,				

Dříve se užívalo ⰌⰌ za 2000, ⰌⰌⰌ za 3000, ⰌⰌⰌⰌ za 4000 atd.

Mimo to čísla obzvláště řadová, jakož v latině, češtině anobrž i němčině zkrácené jen písmenem aneb číslici a nadpostavenou koncovkou vyznačena bývají, tak i ve staroslovanském zkrácené pouze písmenem a přisazenou k němu, ne však nadpostavenou koncovkou se vyjadřují. Kr. p.:

а҃ѧ = pervšaja, pervaja; є҃ю = pjatuju,
в҃ѧ = vtoraja, drugaja. ѿ в҃і — ot dvenadcati.
г҃ю = tretiju.

Výminka: Ⱅ҃ — trišči (třikrát).

Též poznamenati třeba, že v knihách liturgických v slově имкъ vypuštěno jest р s tytlíkem, a čísti se má има рекъ, což rovno jest latinskému, posavad vůbec užívanému N.N., kdež jméno i příjmení státi má.

Konečně věděti sluší, že známka ℣ v glagolitských rukopisech znamená latinské &c (et caetera), ruské и проч., české atd. (a tak dále).

Digitized by Google

III.

Deutscher Theil.

Digitized by Google

Digitized by Google

Regeln.

In deutschen Handschriften kommen nur wenige und geringe Abkürzungen vor, die meisten noch in jenen des XVten Jahrhunderts und weiter hinauf. Als Abkürzungszeichen dienten die auch im Lateinischen gewöhnlichen Züge; nämlich:

1.) ‾, ~, ⌒, zur Bezeichnung der Buchstaben

m und n, wie noch heut zu Tage bei Verdoppelungen derselben gebräuchlich ist:

Darūb = darumb, nȳpt = nimpt (nimmt),
niemāt = niemand, dē mēschē = den menschen (Menschen),
werūg = werung (Wehrung), dē einē = den einen,
onderwȳdē = underwinden;

e: habē = haben, edlē vestē = edlen, vesten,
schullē = schullen (sollen), irē gutē = (ihren guten),
tragē = tragen;

en: bekēm = (bekennen), Ratmānē = Rathmannen,
Junkfraū = (Jungfrauen), nām = (Namen).

Anmerkung. Bei doppelter Abkürzung findet sich auch ein doppelter Strich:

genom̄ = genommen, gewūgē = gezwungen,
nachkom̄ = nachkommen.

d: vn̄ = vnd.

2.) ’, ˀ, ʾ zur Bezeichnung der Buchstaben

Digitized by Google

r: fridrich – friderich. dienr – diener.
prif – prief (Brief);
er: ackr – acker (Acker), vmacht – vermacht,
hschaft – herschaft, vricht – verricht (verrichtet),
vichen – verichen (bekennen), gewrt – gewert (gewährt),
Wopping – Woppinger, pfleg – pfleger,
gutn – gütern (Gütern), prud – prueder (Bruder),
Hzog – Hertzog, vgihe – vergihe (vergihe = bekenne),
guct – güter (Güter), h – (Herr),
Merhn – Merhern (Mähren), mren – (mehreren),
hundt – hundert, vnnsrn – (unsern),
vornordn – (Vorvordern);
re: twlich – treulich (treulich), swen – sweren (schwören),

3.) ², ᶜ zur Bezeichnung der Sylbe ur:
ingeantwort = ingeantwurt, Brandenbg = Brandenburg,
Meidebg = Meideburg (Magdeburg).

4.) ~ statt ra:
Phaltzgven = (Pfalzgrafen), Margven = (Markgrafen).

5.) Der mit f verbundene Strich zur Bezeichnung der Sylbe er:
vns – vnser, vnsrn – vnsern, vnsr = vnserer.

Die Höhersetzung eines Endbuchstaben, um dadurch die Auslassung eines oder mehrerer vorhergehenden Buchstaben anzudeuten, wurde nur wenig und nur am Ende der Zeile bei Unzulänglichkeit des Raumes gebraucht.

Digitized by Google

mᵗ – mit; nᵗ – nicht; hldᵗ – heldat (hält).

Im XVI. Jahrhundert ist bei flüchtigeren Handschriften das ausgelassene er kennbar an dem hinauf nach links gewundenen Zug, welcher aber bei den Buchstaben v und w durch einen sie von oben nach unten durchgehenden geraden Strich ersetzt wird:

d – der, clost – (Closter), v – ver, Verwalter = Verwalter, lengᵉ – (länger). werdet = werdet, wirdet.

Ein am Ende des Wortes herunter oder auf der Linie nach geführter Strich deutet ein en an, und mit dem das e vorstellenden Zaunenstrich verbunden auch ein bloßes n an:

dselb – dieselben, Glaubig – Glaubigern,
hab – haben, Zinsg – Zinsgern.
nachvolg – nachvolgen (erfolgen), beg = begeren.
bevelh – bevelhen (befehlen). h = heren.
geistl – geistlichen.

Sonst drückte man in sehr flüchtigen Handschriften durch einen liegenden Zug in der Mitte des Wortes nicht nur das m und n, sondern auch u, ü und i, nicht selten auch e, und sogar r und a aus; bezeichnete auch wohl das i, ü und u mit einem Pünktchen oder Häkchen, welches aber oft fehlt, oder mit dem rechten Platze absteht. Das en am Ende des Wortes erscheint dann zuweilen als ein über das Wort nach rechts gezogener Anzug:

= ein, einen. = ernennen (vernehmen).
= eröffnen. = können (können).
= eingelegter. = entschließen.
= darzue. = geschütz.
= Munition. = meinem.
= Niemandt. = nicht. = thun.
= Jemandt. = Zuerathen (rathen).
= wiedel (wird). = weiter.

Unbegreiflich ist der Zug des h am Ende der Wörter in den Handschriften aus der Mitte des XVI. Jahrhunderts:
= auch. = durch. = sich.

Abkürzungen und durch bloße Anfangsbuchstaben (siglae) angedeutete Wörter.

dz = der (das, daß).
D. L. = dein Lieb (deine Liebden).
E. AA. = Euer Andachten.
E f. D. = Euer fürstl. Durchlaucht.
E f G = Euer fürstl. Gnaden.
E G und gn = Euer Gnaden u. Gunsten.
E G und gn = Euer Gnaden und Gestrengen.
ogen = (obgenannt, -genannten).
E Khu (Ko) Mt = Euer kgl. Mj.
E. L. = Euer Lieb (Liebden).
E. LL. = Euer Liebden (vielf. Z.).
e l v g = Euer Lieb u. Gunsten.
E l G = Ehrenfester, lieber, Getreuer (auch in vielf. Z.).
Euere Mayt = Euer Majestät.
E v = Euer Vesten (festen).
gst = gnädigist (gnädigst).
l. g. = lieber Getreuer, liebe Getreue.
obgnt = obgenannt.

Digitized by Google

Ro: Kay Mt — Römische keiserl: Majestät. | vorgnt — vorgenannt (genannten).
wz — waz (was).
G. L. — Gein Lieb (Deine Liebden). | wygp — wyzzild (Weichbild).
v. l. g. — und lieber getreuer, unser lieber getreuer. } (in allen Endungen und beiden Zahlen).

Beispiele flüchtiger Handschriften aus der Mitte des XVI. Jahrhunderts.

= auch.	= costen (Kosten).
= ainichen (einigen).	= Commissary.
= ander.	= daz (das, daß)
= anderß.	= dazür.
= allerley.	= damnach, dannach.
= allenthalben.	= dieselben.
= alßdann.	= dergleichen.
= Burgermeister.	= desgleichen.
= beheim.	= E. M., Ew. Maj. Euer Majestät.
= begeren.	= Es.
= bewilligung.	= Enden.
= beuelch (Befehle).	= Ellichen.
= beuelhen (befehlen).	= Erindert (erinnert).
= bemelten (bemeldeten).	= fürdernüg (Forderung).
= berichten.	= ganz.
= beiligende.	= groß.
= clainen (kleinen).	

Digitized by Google

= gedachten.
= gemalten (gemaldeten).
= gefallen.
= gerüche.
= gelegenheit.
= gutdünckhen.
= geduldigen.
= gutbedünckhen.
= gegeneinander.
= Herren.
= selben.
= hierinnen.
= haben.
= Ich.
= Ihm (ihm).
= Juden.
= im.
= in.
= khleine.
= khünden (kunten).
= künstliche.
= Lebens.
= lang.
= leidentlichen
= Meines.
= Meiner.
= meinen.
= mit.
= mag.
= mügen (mögen)
= müssen (Müssen)
= nicht.
= pringen.
= Partheien.
= perckwerchen (Bergwerken)
= pillich (billig).
= Sy (Sie).
= So
= Steten (Städten).
= Steuern.
= sein (seyn).
= seiner.
= sondern.
= sonderliche.
= schaden.
= schicken

= schuldig.
= schreiben.
. = lag.
= tragen.
= thun.
= volks.
= wald (feld).
, = uns (üns).
= unser.
= ober (über).
= oberant-würtung.
= unangesucht.
= verschreibung.
= unbillicherweiß.
, = und.
= underscheinigist.
= verfallen.
= vertrag.
= unser.
= vernemen.
= werden.
= williger.
= Jetzigen.
= Insiegel.
= Zusammenkommen.
= Zugeben.
= Zuthun, gethun.

Ähnlichkeiten und Unterschiede.

= Aber.
= aber.
= Allerlay
= Landtag.
= Bestallungen.
= Beheim.
= Bauchs
= Herren.
= unsern.
= Zum.
= So.
= großen.
= gehorsambist.
= Commissary.
= Jemandt.
= jetztgemelten.
= meiner.
= Meines.

= trennen.
= ehlich.
= kraft.
= vergrößungen.
= diner.
= und.
= durch.
= dieser.
= dich.
= Weser.
= fürderung.
= handlung.

= verschreibung
= schuldig.
= kündigen.
= dergleichen.
= desgleichen.
= solches.
= billich.
= schicken.
= gutdünken.
= ähnliche.
= selben.

Digitized by Google

Digitized by Google

Apud Taussig et Taussig, bibliopolas, Pragae venduntur:

Corpus juris Bohemici, ed. Josef et Hermengild Jireček. Vol. I. (Aetas Přemylidarum.) 1867. (XII, 447 S.) *M* 8.—
— do II, 2. (Jus terrae atque curiae regiae saec. XIV.) 1870. (II, 416 S.) *M* 2.40
— do. III, 2. (Jus terr. saec. XV.) 1873. (VI, 210. p.) *M* 4.—
— do. IV, 1. (Jura et constitution. saec. XVI.) 1882. (IV, 703 S.) (*M* 16.—) *M* 12.—
— do. IV, 3, I. (Briccii à Liszko jus municipale Pragense), 1880. (IV, 455 S.) *M* 10.—
— do. IV, 3, II. (Koldini jus municipale regni Bohemiae.) 1876. (IV, 457 S.) *M* 10.—
— do. IV, 5. (Scripta jurisconsultorum saec. XVI.) 1883. (VIII, 276 S.) *M* 5.—
— do. V, 2. (Constitutiones regni Bohemiae a. 1627 reformatae.) 1888. (VI, 596 S.) (*M* 20 —) *M* 12.—

Zu einem vollständigen Exempl. fehlen noch Bd. II, 1. 3. 4; III, 3; V, 3, welche einzeln nicht zu haben sind.

Geitler (Leop.), d. albanes. u. slavischen Schriften. Wien 1883. Mit 25 phototyp. Tafeln (Facsimiles). (X, 188 S.) 4°. Selbstverlag. (*M* 28.—) *M* 12.—

Haimerl (Franz), die dtsche. Lehens-Hauptmannschaft (Lehenschranne) in Böhmen. Mit mehr. urkundl. Beilag. 1848. (136 S.) Gr. 8°. *M* 2.—

Hus (Mag. J.) Sebrané spisy české, upravil K. J. Erben. 1865—68. 3 vol. *M* 20.—

Jireček (H.) Das Recht in Böhmen u. Mähren, 1866. 2 Teile. *M* 5.—

Kalousek (J.), einige Grundlagen des böhmischen Staatsrechtes. Prag 1871. (Vergriffen.) *M* 2.—

Kateřina (Život svaté): die altčechische Katharinenlegende, der Stockholm-Brünner Handschrift mit Einleitung, lat. Quelle u. Wörterbuch von Dr. Fr. Spina, 1913 *M* 7.50
— Text-Ausgabe *M* 2.50

Kniha Drnovská poznámkami opatřenou vydal V. Brandl, v Brně. 1868. Lex.-8°. (LXXXVI, 141 S.) (*M* 3.60) *M* 2.—

Landesordnung (**Ferdinandi II. vernewerte**) des Erbkönigreichs Böheimb (1627), dtsch. u. böhm. hrsg. v. Herm. Jireček. 1888. (VI, 596 S.) (*M* 20.—) *M* 12.—

Letopsy česstj (Stařj) od. r. 1378 do 1527 prokračowánj w Kronnikách Přibjka Pulkawy a Beneše z Hořowic, z rukopisu starich wydané (od Fr. Palackého). w Praze 1829. (XVIII, 514 a rejstr.) *M* 7.20

Schimon (A.) **Der Adel Böhmens, Mährens und Schlesiens.** 2. gänzlich umgearbeitete Auflage von Adalbert Ritter Král v. Dobrá Voda. Prag, 1905. Gr. 8° (IV. 311.) *M* 15.—
— Grosse Ausgabe auf feinem Papier *M* 18.—

Ein genealogisch-historisches Repertorium der Standeserhöhungen, Praedikate, Beförderungen, Incolatserteilungen, Wappen u. Wappenverbesserungen etc. des gesammten Adels der böhm. Krone mit Quellen- und Wappennachweisen.

Scriptores rerum Bohemicarum e bibliotheca ecclesiae metropolitanae (editi a F. M. Pelcl, J. Dobrovský et Fr. Palacký.) 3 vol. 8°. 1783—1829. *M* 12.50

I. Cosmae chronicon Bohemorum, accedunt eiusdem Cosmae continuatores. 1783. (LX, 498 p.)

II. Francisci chronic. Pragense. Benesii de Weitmil chronic. ecclesiae Pragensis. Chronicon Bohemicum Anonymi, cum versione Latina. 1784. (XXXVIII, 510 p.)

III. Letopisy česstj. 1829.

Tomaschek (J. A.), Recht u. Verfassung der Markgrafschaft Mähren im XV. Jahrh. Mit einer Einleitung üb. die Geschichte d. böhmisch-mähr. Landesrechtes in seinem Gegensatze zu dem dtschn. Weichbildrechte. Brünn 1863. (87 S.) Gr. 8°. *M* 1.—

Tomek (W. W.), Sněmy české dle obnoveného zřízeni zemského. 1868. (109 str.) Gr. 8°. (*M* 1.40) *M* 1.—

Waldstein: — Schebeck (Dr. E.) Die Lösung d. Wallensteinfrage Brl. 1881. Lex 8°, nebst. Nachtrag: Kinsky u. Feuquéres, 1882. (*M* 16.50) *M* 6.50.

Wattenbach (Wilh.), Beiträge z. Gesch. d. christl. Kirche in Mähren und Böhmen. Wien 1849. (VIII, 55 S.) *M* 1.80

Žerotin (Karl von), Sněm držaný leta 1612 ze zápisu Karla ze Zerotina, vydal V. Brandl, v Brně. 1864 (XXXI, 165 S.) Lex.-8°. (*M* 2.60) *M* 1.80.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

This book should be returned to the Library on the last date stamped below.

A fine of five cents a day is incurred by retaining it beyond the specified time.

Please return promptly.

West Virginia
11/20/35

DUE DEC -9 41

DUE SEP -7 '43

Digitized by Google

005774352
3 2044 081 043 259

Digitized by Google